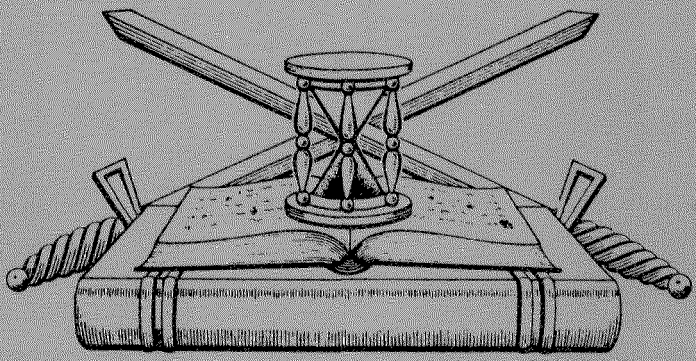
MARS ET HISTORIA

14e jaargang nummer 2 - mrt./apr. 1980.

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	C.A. Heshusius
Vice-voorzitter	:	drs G.J. van Ojen jr
1e Secretaris	:	H. Muller
Penningmeester	:	drs J.A. Bom
2e Secretaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	jhr D.J.H.N. den Beer Poortugael
		J. van den Berg
		B.C. Cats
		drs J.P.C.M. van Hoof
		J.C. Hopperus Buma
		F.J. van Lier
		F.J.A. Lutz
		H. Ringoir
Adviseur	:	mr Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Wassenaarseweg 161, 2596 CP 's-Gravenhage, tel. 070 -248495
1e Secretaris	:	Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel. 076 - 653239.
Penningmeester	:	Speltoord 14, 3991 XH Houten (U), tel. 03403 - 2169.

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 30,00, te storten op rek. no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Houten (U), t.n.v. de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40790 van de N.V.M.H. te Houten (U).

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE:

	:	J. van den Berg, drs J.P.C.M. van Hoof, E.W. van Popta.
Redaktie-adres	:	Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.)

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

1063

MARS ET HISTORIA

14e jaargang
nummer 2
mrt./apr. 1980.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

- 3e opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1979.
- 1830 - 1980.
- Voorjaarsexcursie Doesburg, 31 mei a.s..

J.C. Hopperus Buma : De stad en vesting Doesburg.

F.J. van Lier : Militariade.

G.H.O. de Wit : Waarom 'Eric' niet meedeed aan een 'derde politiële actie' met het Legioen van de Rechtvaardige Vorst (I).

H.G. Meijer : Lintjesregen.

J. Albarda : Militaire gedenktekens (I).

G.A. Heshusius : Uit het dagboek van luitenant Donck (XVII).

Herdenking slag om Delft.

Literatuurlijst nr. 16.

J. Bloemendaal : Canadezen komen bevrijding vieren in Amsterdam.

BESTUURSMEDEDELINGEN

3e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1979

Nieuwe leden:

469 F.J.M. Dirks	Markenland 117 4871 AP Etten-Leur	1 (spec. Art.), 3 (Ned.Art.na 1940)
470 J. de Groot	Faustdreef 165 3561 LE Utrecht	1 (K Mar, KCT), KMarns)
471 A.O. Houtzager	Tulpentuin 17 2272 BS Voorburg	1 t/m 5, 10, 13, 16
472 C.D.M. van Attekum	Valkenboskade 216 2563 GZ 's-Gravenhage	1(AAT), 3
473 A. Senden	Dorpstraat 5 6265 AK Sint Geertruid	6, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20
474 C.H. Kuiper	Groenestraat 7A 6678 MA Oosterhout (Gld.)	1, 4, 5, 11, (alles Ned.) 20

Adreswijzigingen:

170 D.W. Zoetmulder	Ambachtsweg 30 3831 KB Leusden
257 D. Langeland	Colenso 102 3761 GK Soest.

Correcties:

169 P.C. Boer	hierbij ontbreekt het volledig adres. Dit moet zijn: Waterklaver 2 2804 PN Gouda.

Opgezegd:

72 J. Kruyer	Kleverlaan 87 2061 TE Bloemendaal.

Overleden:

Tot ons leedwezen moeten wij het overlijden melden van ons lid, de heer

450 D.J. Zwiep Jupiter 6
1115 TK Duivendrecht.

1830 - 1980

Tijdens de jaarvergadering in het najaar van 1980 zal de expositie gericht zijn op het onderwerp:
'De Belgische Afscheiding - 150 jaar geleden'.
Leden die hiertoe voorwerpen uit hun verzameling, zoals uniformstukken, documenten, boeken, onderscheidingstekenen, uitrustingsstukken en dergelijke, op die dag ter beschikking van deze expositie willen stellen wordt verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met ons lid:
de heer B.W. Wagenaar, Händelstraat 18, 1901 VA Castricum.
Telefoon: 02518-53084.

Voorjaarsexcursie Doesburg, 31 mei a.s.

Ook dit voorjaar zal er weer een excursie worden gehouden.
Het reisdoel is ditmaal Doesburg, dat een rijke (militaire)historie heeft.
Als leider/organisator treedt weer op, de heer J.C. Hopperus Buma.
De excursie vindt plaats op 31 mei a.s.. Het programma luidt als volgt:

10.15 uur: Verzamelen in hotel De Waag, Koepoortstraat 2 te Doesburg.
10.30 uur Ontvangst door het bestuur van de vereniging.
10.45 uur: Lezing met lichtbeelden over de stad Doesburg door de heer J.W. van Petersen, streekarchivaris van Doesburg en De Liemers.
11.30 uur: Kort overzicht van de geschiedenis van het garnizoen en de vesting Doesburg door de heer J.C. Hopperus Buma.
12.00 uur: Gelegenheid voor het nuttigen van een apéritief.
12.30 uur: Lunch.
13.30 uur: Bezoek aan de linie en de wallen van de voormalige vesting Doesbu
14.30 uur: Rondwandeling door de oude stadskern.
16.00 uur: Einde.

Doesburg is met het openbaar vervoer te bereiken per bus (2 x per uur, om 3 minuten vóór het halve en 3 minuten vóór het hele uur) vanaf het station Dieren-Doesburg.
De kosten van deelname aan de excursie bedragen ƒ 25,-- per persoon. Belangstellenden kunnen zich aanmelden door middel van het formulier elders in dit blad. Tegelijk met het opsturen van dit formulier aan de heer J.C. Hopperus Buma, Huygenslaan 18, 3818 WC Amersfoort dient het verschuldigde bedrag overgemaakt te worden op gironummer 29 40 790 ten name van de penningmeester van de Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie te Houten onder vermelding: 'Voorjaarsexcursie 1980, ... personen'. Aanmelding voor de excursie is mogelijk tot 10 mei a.s..

J.C. H.B./ J. v. H.

DE STAD EN VESTING DOESBURG

door J. C. Hopperus Buma.

Hoewel dit bestreden wordt zou Doesburg zijn naam te danken hebben aan een kasteel of sterkte gebouwd door de Romeinse veldheer Drusius, dat de naam Drususburg gedragen zou hebben. Zeker is het dat de burcht die in de middeleeuwen aan het verenigingspunt van de Oude en Nieuwe IJssel gevonden werd en die op last van Karel van Egmond afgebroken werd, van hoge ouderdom getuigde. In 884 werd een plaats Dusburch door de Noormannen verwoest, doch men heeft niet kunnen vaststellen of hier van Doesburg of Duisburg sprake is.
Doesburg, dat in het begin van de dertiende eeuw van Gerhard III stedelijke rechten kreeg, werd in 1572 onder graaf Willem van den Berg ingenomen, doch nog het zelfde jaar door de Spanjaarden hernomen. In 1576 verklaarde de stad zich voor de prins. Na de verovering van de IJsselvestingen Zutphen en Deventer in 1591 ontstond een aaneengesloten IJsselfrontier waarbij de vestingstad Doesburg te samen met bovenvermelde twee vestingsteden een belangrijke plaats innam. Onder prins Maurits en later onder stadhouder Willem II werden de vestingwerken belangrijk uitgebreid. In juni 1672 viel de vesting in Franse handen, die het tot 1674 bezet hielden. In november 1813 werd de stad stormenderhand door de Pruisen op de Fransen genomen.
Op aanwijzingen van de beroemde vestingbouwkundige baron Menno van Coehoorn werd in de achttiende eeuw de vesting met een aantal werken belangrijk uitgebreid.
Tengevolge van de Vestingwet van 1874 werd Doesburg als vesting opgeheven.
Wel bleef na 1874 de stad als garnizoensplaats gehandhaafd. De oudere generatie zal zich nog kunnen herinneren dat de Henderikkazerne bataljons van het 8e en later het 19e Regiment huisvestte. Tengevolge van de 'inkrimping' van de landmacht in 1922 werd Doesburg als garnizoensplaats opgeheven. Een historische toevalligheid mag het wel genoemd worden, dat bij de legeruitbreiding van 1938 het weer een bataljon van het 19e Regiment was dat te Doesburg terugkeerde.

Op 10 mei 1940 waren de bunkers van de IJssellinie tegenover de stad gelegen bezet door personeel van de 1e compagnie van het 2e bataljon van het 35e Regiment Infanterie.
Bij de Cebenterbrug en de Dierense Hank speelde zich een hevig maar kort gevecht af waarbij de compagniescommandant, een onderofficier en een aantal soldaten het leven lieten.
Bij de gevechten tussen de Canadezen en de Duitsers in april 1945 leed de stad veel schade. De terugtrekkende Duitsers bliezen de markante en sierlijke toren van de Maartenskerk op. Tijdens deze gevechten werd de Hendrikkazerne in brand geschoten om vervolgens na de oorlog gesloopt te worden. Aan het garnizoen herinneren nu nog de voormalige infirmerie, welke rond 1900 werd aangeduid als een 'Militair Hospitaal derde klasse'.
Het voormalige arsenaal en de vervallen Kloosterkazerne houden de herinnering aan deze gewezen vesting- en garnizoenstad levend.

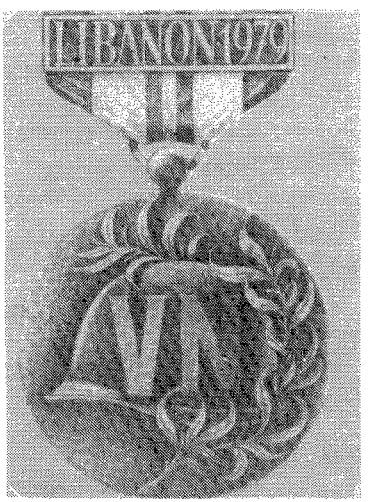
MILITARIADE

door F J. van Lier.

zijnde voor onze leden mogelijk wetenswaardige zaken,
voor hen uit vele bronnen vergaard.

1. Helaas heb ik door tijdgebrek een keer verstek moeten laten gaan.
   Het gevolg is wel dat ik met een stapel tijdschriften, brochures en pamfletten zit, waar amper doorheen te komen valt! Toch gaan we het proberen en U vindt hierna dan ook de resultaten van de zoekacites. Hopelijk heeft U er iets aan.

2. Aan de Defensiekrant van 22 november 1979 ontlenen wij het bericht, dat bij Koninklijk Besluit een Herinneringsmedaille VN-vredesoperaties zal worden ingesteld. De herinneringsmedaille zal worden toegekend aan militiaren en burgers, die minstens drie maanden hebben deel uitgemaakt van een VN-vredesmacht of die als waarnemer of in een soortgelijke functie bij VN-vredesoperaties zijn opgetreden.
   Aan de medaille kunnnen gespen worden verbonden, die de specifieke VN-operatie **aan geven.**
   In verband met het optreden van het Nederlandse VN-detachement in Libanon krijgt de eerste gesp het opschrift 'Libanon 1979'.

3. In het 'Zeitschrift für Heereskunde' jan./febr. 1980 staat een zeer lezenswaardig artikel over de sedert 22 januari 1506 bestaande Zwitserse Garde van de paus. De verdienste van het artikel zit niet alleen in de boeiende beschrijving van de geschiedenis van de garde, maar zeker ook in de beschrijving van de huidige uniformen. Aansluitend op het verschijnen van dit goed geïllustreerde artikel is een serie tinnen figuren verschenen.

Deze omvat 6 verschillende figuren, vlak,in 54 mm uitvoering (blank).
De figuren zijn: vaandeldrager (DM 4,20), zwaarddrager (DM 3,00), officier (DM 3,00), tamboer (DM 3,00), pijper (DM 3,00) en hellebardier (DM 3,00).
Te bestellen bij: Hanz Walz, Hagenweg 1, 7272 Altenstieg-Waldorf, BRD.
De prijzen worden verhoogd met B. T. W. en port.
Ook telefonische bestelling is mogelijk: Telefoon 09 - 4974587141.

4. Tussendoor wat aanbiedingen van nieuwe boeken:

   - 'Album für die Cavallerie und ihre Freunde', 25 zwart-wit -tekeningen op formaat 32 x 24 cm., in 1868 getekend door Otto Fikentscher. Geeft in beelden een beschrijving van de werving van een Pruissische huzaar tot en met zijn dienstverlating. Uitgever is Verlag Bernh. Vogel, Postfach 1148, 4720 Beckum BRD, de prijs bedraagt DM 22,50.

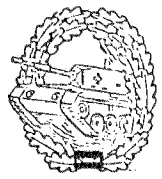
   - 'Jydske Dragoner 1679-1979'. Bijzondere uitgave van het Jydske Dragonerregiment bij gelegenheid van het driehonderdjarig bestaan. Het boek bevat 244 bladzijden met talrijke illustraties. Oplage 2000. De prijs bedraagt 58,-- Deense kronen (inclusief porto) en het boek is te bestellen bij: Jydske Dragonerregiment, Regnskabsføreren, Dragonkasernen, 7500 Holstebro, Danmark.

   - 'Uniforms of the Imperial Russian Army', door Boris en John Mollo, Uitgeverij Blanford Press, Link House, West street, Poole, Dorset BH15 1LL, England.
     Een klein, maar zorgvuldig samengesteld boekje van 160 pagina's, waarvan 62 met gekleurde afbeeldingen van onder andere 159 uniformen. Prijs £ 5,50.

5. Voor de emblemenverzamelaars is er nieuws uit de Bondsrepubliek Duitsland.
   Daar worden nu ook baretten gedragen en wel in de kleuren zwart, groen, bordeauxrood, koraalrood en donkerblauw. En op die baretten baretemblemen, voorshands 20 verschillende. Onder aan het embleem bevindt zich een plaatje met de kleuren van de West-Duitse vlag (zwart, rood, goud). De afbeeldingen vindt U op de volgende bladzijde.
   Ze zijn ontleend aan 'Zeitschrift für Heereskunde', januari/februari 1980.

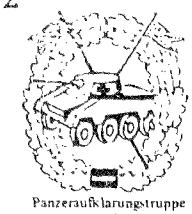
6. Voor de artilleristen onder ons, maar ook voor de geïnteresseerden in wapens en voor de studenten die de Tweede Wereldoorlog als onderzoeksterrein hebben, verscheen in Engeland een uitstekend boek, getiteld: 'British and American Artillery of World War 2' door de bekende auteur Ian V. Hogg (Arms and Armour Press, London, £ 11,95.
   Het boek bevat een praktisch alomvattende beschrijving van de Britse artillerie, met inbegrip van de Amerikaanse kanonnen, die tijdens de Tweede Wereldoorlog zo welkom waren ter aanvulling van de Britse. De schrijver geeft gedetailleerde informatie over de vuurmonden, zowel van de superzware als van de lichtste (T - 15, 57 mm), van de kustartillerie, de veldartillerie, de luchtdoelartillerie, de spoorwegartillerie, de anti-tank-artillerie etcetera. Een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de munitiecodering.
   Het is een waar standaardwerk geworden, wat zijn waarde zeker zal bewijzen bij discussies over de artillerie in de Tweede Wereldoorlog.

1

Panzertruppe
Panzerjägertruppe

2

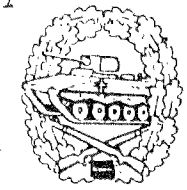
Panzeraufklärungstruppe
Frontnachrichtentruppe

3

Jägertruppe

4

Panzergrenadiertruppe

5

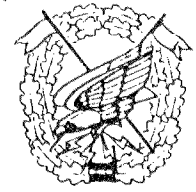
Wachbataillon

6

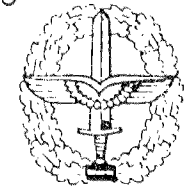
Fallschirmjägertruppe

7

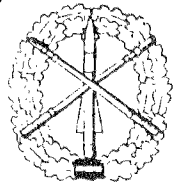
Fernspähtruppe

8

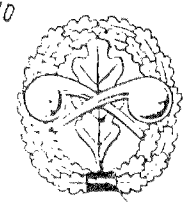
Heeresfliegertruppe

9

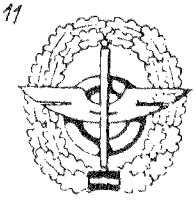
Heeresflugabwehrtruppe

10

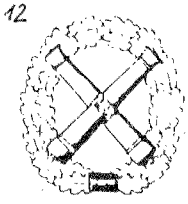
ABC-Abwehrtruppe

11

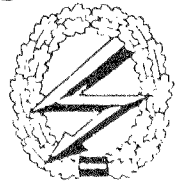
Nachschubtruppe

12

Artillerietruppe

13

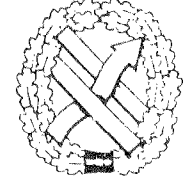
Fernmeldetruppe

14

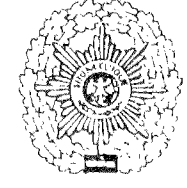
Topographietruppe

15

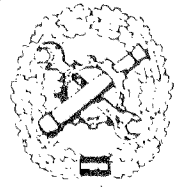
PSV-Truppe

16

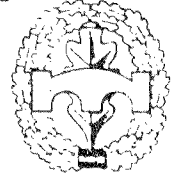
Feldjägertruppe

17

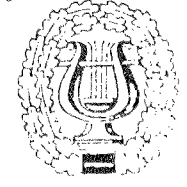
Instandsetzungstruppe

18

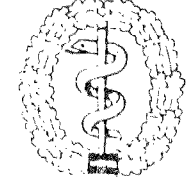
Pionertruppe

19

Musikkorps

20

Sanitätstruppe

Rest nog te vermelden dat het 256 bladzijden telt met vele foto's en tekeningen. (Ontleend aan 'Journal of the Society for Army Historical Research', Winter 1979).

7. 'Ons Leger' is (wederom) in een nieuw jasje gestoken. Modern ogend, met de mogelijkheid om maandelijks te wisselen, biedt dit opinieblad van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger' vooral degenen onder ons die belangstelling hebben voor het grootste krijgsmachtdeel, een keus aan artikelen op aktueel gebied, terwijl ook de historische aspecten goed tot hun recht worden gebracht. Het januarinummer 1980 bevat een fraaie ledenwervingsfolder. Aangezien ik het persoonlijk jammer zou vinden die folder te verwijderen en te laten verknippen, roep ik hierbij onze leden op om zich te melden als lid van 'Ons Leger' (adres: Tennisbloemplein 87, 2555 Den Haag). De contributie bedraagt minimaal *f* 25,-- per jaar, te storten op postgiro 122668 van penningmeester 'Ons Leger' te Leiderdorp. Doe het even! U zult er beslist geen spijt van hebben.

8. Op 20 september 1979 gaf de Postdienst van San Marino een serie van zes briefkaarten uit, alle gewijd aan militaire uniformen. Er zijn drie kaarten van 120 lire en drie van 150 lire, De oplage per kaart bedraagt 150.000. In 1980 komen er nog zes van deze kaarten uit. Op postzegelgebied kunnen wij de volgende (militaire) uitgaven melden:

10-01-1980	West-Duitsland, 25 jaar NAVO-lid - 100 Pf:
05-02-1980	Jersey, forten, 4 stuks:
-10-1979	Afghanistan, soldaten met vlag - 30 af;
01-12-1979	Argentinië, Militair geografisch Instituut 100 jaar;
01-12-1979	Barbados, verjaardag Barbados Regiment, 4 stuks;
31-10-1979	Colombia, herdenking generaal Rafael Uribe Uribe;
16-11-1979	Egypte, kampioenschap geweerschieten voor militairen;
11-12-1979	Oman, dag van de strijdkrachten, 2 stuks;
06-11-1979	Venezuela, generaal Daniel O'Leary.

WAAROM 'ERIC' NIET MEEDEED AAN EEN 'DERDE POLITIELE ACTIE'

MET HET LEGIOEN VAN DE RECHTVAARDIGE VORST (I)

door G. H. O. Wit.

De Rechtvaardige Vorst en zijn Legioen. 1)

R. P. P. Westerling had als reserve-kapitein van het KNIL naam gemaakt en faam verworven als commandoleider. Kort voor de aanvang van de tweede politiële actie werd hij op eigen verzoek gedemobiliseerd, omdat hij zich niet kon verenigen met de gang van zaken. Hij wilde niet voor de tweede keer meedoen aan een militaire actie als men Soekarno niet voorgoed buitenspel zette. Hij voorzag dan (en terecht) wederom een politiek fiasco. Sedertdien leidde hij een transportonderneming nabij de Puntjakpas, halverwege Jakarta en Bandung, in welk gebied hij grote invloed had onder de Sundanese bevolking. Ook werd hij nog altijd vereerd door 'zijn' para's en commando's uit Batudjadjar (± 20 km. ten westen van Bandung), waar hij niet zo heel ver vanaf woonde en met wie hij nog veel contact had.

Vele inheemse KNIL-militairen hadden hun hoop op hem gevestigd. Want er gingen geruchten dat hij ondergronds een legioen formeerde dat, als de tijd rijp was, zou worden ingezet om de deelstaat Pasundan op West-Java te bevrijden van de Midden-Javaanse troepen van Soekarno. 2)
'En dan zouden de inheemse KNIL-ers niet meer bevreesd behoeven te zijn voor wraakoefeningen als de Nederlanders en het Nederlandse deel van het KNIL vertrokken en hen in de steek lieten: immers, Kapitein Westerling bleef'. Ja, zijn APRA of wel Angkatan Perang Ratu Adil, het Legioen van de Rechtvaardige Vorst, had veel aanhang.
Veel aanhang maar weinig wapens. Die moest hij nog zien te verkrijgen.

De toestand in de deelstaat Pasundan.

Na de souvereiniteitsoverdracht op 27 december 1949 was de regering van de Republik Indonesia Serikat, de Verenigde Staten van Indonesië, met Soekarno als eerste president in Jakarta, verantwoordelijk voor de handhaving van orde en rust in de verschillende gebieden. Zij deed dat onder andere met de TRIS, het nog verder uit te bouwen leger van de RIS, waarvan echter de TNI, onze voormalige tegenstander, de kern bleef vormen. 3)
In bovengenoemde gebieden waren de Nederlandse commandanten alleen nog verantwoordelijk voor de orde en rust onder eigen strijdkrachten.
Toen het steeds duidelijker werd dat Soekarno ook deze overeenkomsten zou gaan schenden door zonder verdere plichtplegingen de vele deelstaten van de RIS te degraderen en als gewesten op te nemen in zijn eenheidsstaat RI (Republiek Indonesia) - in de nog weifelende deelstaten gebruikte hij vooral zijn leger als pressiegroep - achtte Westerling de tijd gekomen. Als bevelhebber van het Legioen zond hij op 5 januari 1950 een ultimatum aan de RIS-regering in Jakarta met in feite dezelfde eisen die de Nederlandse regering in de afgelopen jaren ook al had gesteld, voorafgaande aan haar politiële acties, te weten: Soekarno moest zich aan de afspraken houden, hij moest de terreur onder de bevolking doen beëindigen.
Westerling eiste tevens dat de APRA zou worden erkend als de enige wettige krijgs- en politiemacht van de deelstaat Pasundan, en antwoord binnen een week. Afschriften ervan verzond hij aan de waarnemer van de Verenigde Naties in Jakarta en aan de (overigens zeer passieve) regering van Pasundan in Bandung. Toen er, ook na verlenging van de termijn, geen antwoord kwam, begon de burger Westerling op eigen houtje een politiële actie ten behoeve van de deelstaat Pasundan.

De privé politiële actie van Westerling

Volgens zijn 'Memoires' beschikte Westerling over een 'gedisciplineerde strijdmacht van 22.000 geoefende manschappen'. Opmerkelijk is echter dat van hen er maar zo weinig meededen. Rekende hij misschien al zijn sympathisanten eronder die vooralsnog in de Nederlandse krijgsmacht dienden, onder wie vooral de ouwe getrouwe inheemsen, of in de Indonesische strijdkrachten onder wie vooral jongere Sundanezen en in allerlei andere gewapende en niet-gewapende organisaties die tegen Soekarno en zijn eenheidsrepubliek waren? Het plan was om zowel in Jakarta als in Bandung de macht over te nemen. Westerling zelf zou de belangrijkste operatie, die in Jakarta, leiden en een van zijn 'luitenants' (een politieman) de actie tegen Bandung, welke laatste vanuit Tjimahi, halverwege Batudjadjar en Bandung, zou aanvangen.

Zo trok de APRA, het Legioen van de Rechtvaardige Vorst, voor de onafhankelijkheid van de deelstaat Pasundan, in de morgen van 23 januari 1950 de hoofdstad Bandung binnen met ruim 500 man: 150 overlopers van het KNIL, 250 van het leger van de Republiek Indonesia Serikat en 120 anderen, onder wie KL-ers en politie, allen aanhangers van kapitein Westerling (in feite oud-kapitein W.).

In Bandung moesten de staf en de troepen van de Divisie Siliwangi (kolonel Sadikin) worden opgeruimd, benevens de Polisi Militer. En om te beletten dat de staf van het Nederlandse troepencommando aldaar (generaal-majoor Engles ofwel 'oom Edu) roet in het eten zou gooien, moest die tijdelijk worden lamgelegd, maar zonder geweld.
Vóór middernacht van 22/23 januari kreeg de Nederlandse staf in Bandung bericht dat er iets broeide waarbij misschien KNIL-eenheden in Batudjadjar en Tjimahi zouden worden betrokken, en liet die consigneren. Na middernacht werd bericht dat, ondanks die maatregel, toch nog een honderdvijftigtal militairen van het Regiment Speciale Troepen uit Batudjadjar en een groep van 250 Sundanese recruten van een TRIS-opleidingscentrum daar in de buurt waren gedrost en met nog andere meelopers, zoals politie en Darul Islam aanhangers, zich in Tjimahi bevonden. 4). Vandaar zouden zij in de vroege morgen als APRA Bandung aanvallen. Men sprak over ongeveer 500 man. Niemand droeg enig leger-, onderdeels- of rang-onderscheidingsteken, alleen de letters APRA op de verschillende uniformen.
Maar ze waren gewapend en beschikten over enige voertuigen.
Het Nederlandse troepencommando gaf de berichten door aan de chefstaf Siliwangi, die uiteindelijk een TRIS-eenheid als scherm liet plaatsen tussen Bandung en Tjimahi.

Alles buiten de Nederlandse garnizoenen was nu immers hun bagian, hun zaak! 5).
Maar omstreeks 2.00 uur 's nachts werd ook bericht dat er in Bandung zelf een onderdeel, de KNIL-compagnie 'Eric', naar de APRA zou overlopen. Maar niet overliep omdat ik nog tijdig kon ingrijpen. Ik was namelijk de compagniescommandant.

De compagnie 'Eric'.

In 'Eric' waren ondergebracht, parachutisten en commando's die niet meer mochten of konden springen, of te wild waren gebleken voor de straffe discipline bij het Korps Speciale Troepen en daarom hun opleiding niet hadden voltooid. Na het vertrek van de eerste commandant van de compagnie, kapitein Eric Ulrici, had ik er op 7 november 1949 het bevel over gekregen met opdracht de troep in deze, zo roerige tijden in de hand te houden. Er was een hechte band tussen de oud-RST-ers en 'hun' regiment in Batudjadjar, waar op dat ogenblik een aantal militairen van de compagnie in opleiding was voor chauffeur. Met uitzondering van de Europese sergeant-majoor-administrateur had 'Eric' geen onderofficieren. Inheemse korporaals traden op als commandant van respectievelijk een Ambonees, een Menadonees en een gemengd peloton van Sundanezen, Javanen en Timorezen.
De meeste Ambonezen, zo bleek later, waren in het geheim lid van de APRA en de rest sympathiseerde ermee, onder andere de enige andere officier tevens plaatsvervangend compagniescommandant, reserve tweede luitenant Th., een bewonderaar van Westerling.
Hij vond mij maar gevaarlijk met mijn zwarte baret en ideeën eronder die kennelijk anders waren dan die onder de meeste van de rode en groene baretten. Zoals uit het volgende voorval tussen het ultimatum en de APRA-actie werd bevestigd.

Wapentransport.

De Nederlanders droegen langzamerhand hun wapenvoorraden over aan de TRIS, maar, zoals we weten, zocht ook Westerling naar wapens om zijn ultimatum kracht bij te zetten.
Op een middag moest een aantal vrachtauto's met kisten vol wapens voor TRIS-eenheden voorbij Sumedang, op 50 km. ten oosten van Bandung, worden beveiligd door 'Eric'.
Om wrijvingen te voorkomen had ik het gemengde peloton, ± 40 man, ervoor aangewezen onder bevel van luitenant Th. Dat was niet zo fel anti-TRIS als het peloton Ambonezen.
De colonne zou om 2 uur 's middags vertrekken. Maar toen ik bijna een uur tevoren, eerder dan ik gezegd had te zullen komen, de zaak nog eens wilde bekijken, ontdekte ik dat men op het punt stond wegte rijden en wel met een escorte van slechts één groep van ± tien Ambonezen.
Luitenant Th. had een en ander gewijzigd, zei hij, na een onderhoud met kapitein R., met wie ik hem die morgen had zien praten. De luitenant raakte zichtbaar van streek toen ik hen gelastte de oude toestand te herstellen en vervolgens in zijn bijzijn telefonisch contact opnam met majoor Christan van het Nederlandse troepencommando. 6).
De majoor zei desgevraagd dat hij geen wijzigingen had gelast maar het nu ging doen, want er was iets loos! De colonne mocht pas vertrekken met een extra beveiliging van pantserauto's. Zo geschiedde en 'er gebeurde onderweg niks' zei kapitein Nix van de pantsertroepen KNIL na terugkeer uit Soemedang wat teleurgesteld. Deze vond het altijd leuker als er wel iets gebeurde, en weet het uitblijven ervan onder andere aan enkele jachtvliegtuigen die majoor Christan ook nog boven de colonne had laten vliegen.
Pas later, na de vele en langdurige 'voorlopige onderzoeken', vernam ik het werkelijke verhaal. Het transport zou onderweg onderschept moeten zijn geworden door de APRA, die met losse flodders het tiental ingelichte Ambonezen zou hebben overvallen, en waarna weer vrijgelaten of laten ontvluchten. De wapens waren bestemd voor gebruik bij de latere staatsgreep.

Maar ik was wat te vroeg komen opdagen. . . . . .

'Eric'vertrekt, 'Eric'vertrekt niet, 'Eric' in verwarring.

Het oorspronkelijke wantrouwen van de troep tegenover mij was aanzienlijk verminderd toen bekend werd dat ik pogingen had gedaan 'Eric' van Java weg te krijgen en te doen demobiliseren in Ambon en Menado, wat de meesten wensten. Zij stonden bij de voormalige vijand op de zwarte lijst en ook ik vreesde dat die alleen maar wachtte tot wij Belanda's verdwenen zouden zijn om dan wraak te nemen op de gehate ex-para's en -commando's.
Na de jaarwisseling was de beslissing afgekomen dat wij per schip naar het eiland Billiton zouden gaan, tussen Sumatra en Borneo. Ik zond luitenant Th. erheen als hoofd-kwartiermaker, vergezeld van zijn echtgenote, die in verwachting was, en een dardanel, oppasser/lijfwacht. Deze zou voor het jonge echtpaar zorgen sampai mati, tot in de dood, beloofde de brave borst met z'n vele medailles. Hij was in de tweede politiële actie als para gesprongen om het vliegveld Magoewo te zuiveren, opdat de Dakota's er hun commando's konden lossen, onder wie kapitein Nix van de pantsertroepen, tijdelijk aangesteld als compagniescommandant, voor de ren naar Jogja teneinde Soekarne cum suis te pakken. Onder die 'cum suis' bevond zich Nix' jongerejaars van de KMA te Breda, Raden Soeriadi, als generaal van de Angkatan Udara, luchtmacht. Hoewel er teleurstelling was over de nieuwe standplaats had ik de troep daarna toch beter in de hand.
De administrateur zou met het gros van de gehuwde mannen, vrouwen en kinderen en de handbagage per trein naar Tandjungpriok reizen, en ik met de budjangs, vrijgezellen, en de groepswapens, munitie, uitrusting en andere bagage over de weg. Maar herhaald uitstel, gevolgd door telkens uit- en inpakken maakte de troep weer uiterst prikkelbaar: 'Waarom houdt de legerleiding ons, Indonesiërs, toch zo voor de gek?' Bovendien kregen de APRA-leden van 'Eric' steeds meer te horen over een komende actie van Westerling na het ultimatum dat in alle kranten had gestaan en dat de gemoederen had beroerd. Het maakte hen onzeker; ze wisten niet waar ze aan toe waren. En naar wie moest nu eigenlijk nog geluisterd worden?
Op 23 januari in de vroege morgen zouden wij dan weer eens vertrekken, maar toen deed, zoals ik al zei, de Rechtvaardige Vorst een beroep op 'Eric'. Hoe en waarom de compagnie de voor haar bestemde rol in de APRA-actie niet speelde, vertel ik in het slotartikel. 8).

(Wordt vervolgd).

Noten:

1) Schrijver dezes werd 30 jaar geleden als kapitein der infanterie (pantsertroepen) KNIL tijdelijk aangesteld als commandant van de zogenaamde compagnie 'Eric' (ex para's en commando's) en raakte daarmede ongewild betrokken bij de 'Westerling-affaire', omdat laatstgenoemde 'Eric' had opgenomen in de slagorde voor zijn APRA-actie.
Voor de plaatsnamen is de spelling gebruikt van even na de souvereiniteitsoverdracht, toen ook in Nederlandse dienststukken in plaats van 'Poentjak', 'Puntjak'werd geschreven. Nog veel later werd het : Puncak. Soekanro bleef echter 'Soekarno'.
2) Het onderscheid tussen Sundanezen en Javanen op hetzelfde eiland zou men kunnen vergelijken met dat tussen Schotten en Engelsen voor wat betreft taal, cultuur, gedrag en zelfs uiterlijk.

Zo ging de APRA tekeer tegen de vluchtende militairen van de Divisi Siliwangi . . . . . (foto - collectie G. H. O. de Wit).

. . . . die van de Polisi Militer. Een zinloze moordpartij waaraan de tijdelijk onder mijn commando gestelde compagnie 'Eric' gelukkig niet meedeed omdat ik die in de hand kon houden na wat touwtrekken met een APRA-ondercommandant die haar - zonder mij - had willen gebruiken voor de heilloze actie, zoals hun plan was. (foto collectie G. H. O. de Wit).

3) TNI = Tentara Nasional Indonesia; Tentara = Leger.
RIS = Republik Indonesia Serikat; Serikat = Verenigd.
TRIS = Tentara van de RIS; zo zou het nieuwe leger gaan heten van de nieuwe staat na de souvereiniteitsoverdracht.

4) Eigenlijk Dar Ul-Islam (= Gebied van de Islam), een gewapende, door de Indonesische regering onwettig verklaarde beweging, die een islamitische staat beoogde. Zij had ook veel aanhang in Atjeh en Zuid Celebes. De TNI had er nog tot 1962 de handen vol aan.

5) Chefstaf Siliwangi had het eerst op generaal-majoor Engles willen afschuiven omdat het 'Nederlandse muiters' betrof. Maar die repliceerde dat er veel meer 'Indonesische muiters' bij betrokken waren, en het niet te zien was tot welk leger die behoorden, want niemand droeg nog onderscheidingstekens. Bovendien mochten Nederlandse troepen immers niet meer buiten de eigen garnizoenen optreden; zo was het toch bepaald op de RTC, de Ronde-Tafelconferentie?

6) Bob Christan was in 1942 als commandant van een peloton vechtwagens, zoals de KNIL-tanks toen heetten, gewond in Japanse handen gevallen. Hij zou een decennium later een van de bataljonscommandanten worden van het Nederlandse Korea-detachement.

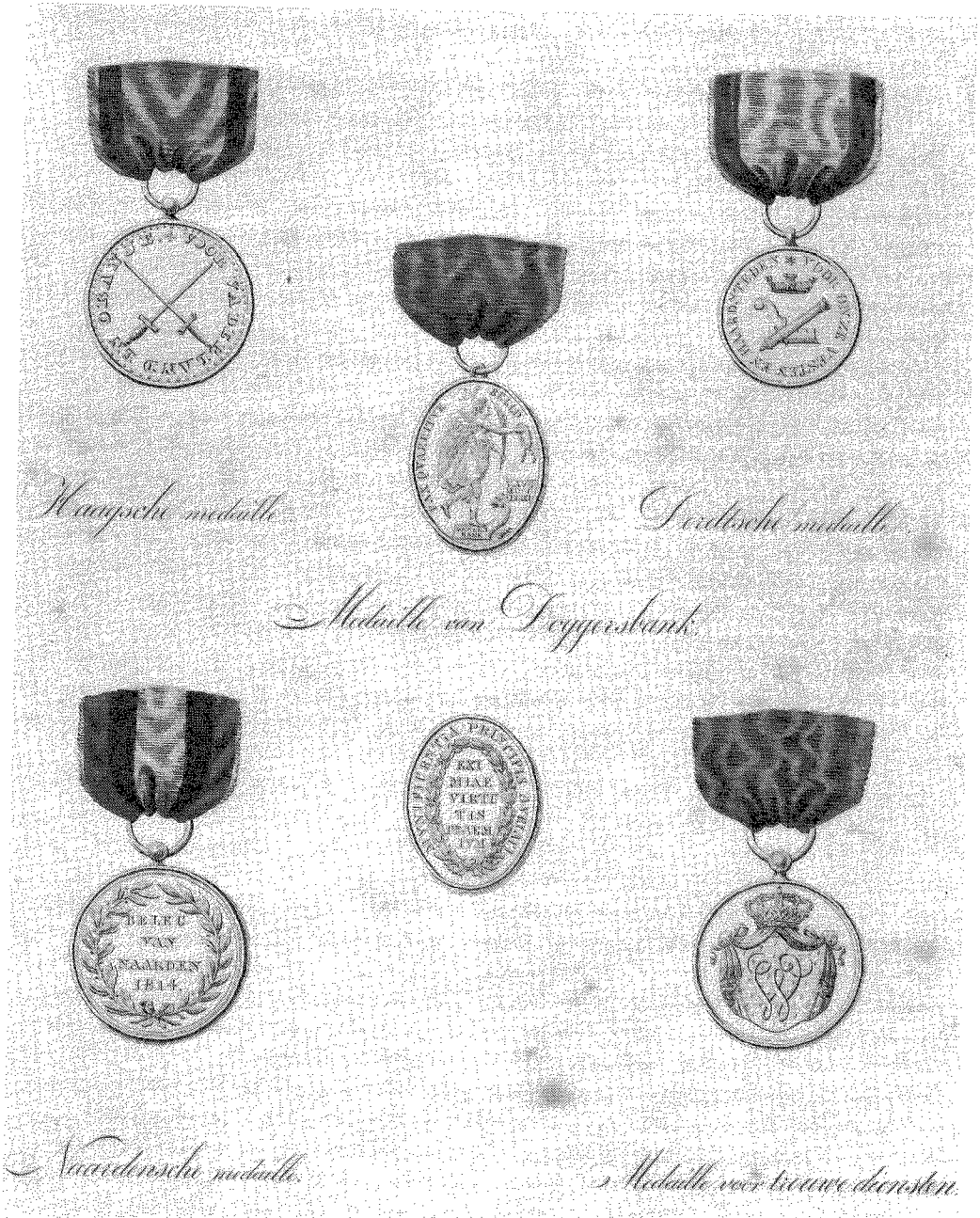
7) In het oude KNIL stond een echte dardanel in hoog aanzien. Onafscheidelijk van zijn commandant beschermde hij hem desnoods met zijn leven. Algemeen bekend was de reactie van een dardanelsvrouw uit tempo doeloe toen haar man, na een klewangaanval waarbij de kapitein was gesneuveld, met de patrouille in het kampement terugkwam. Zij vroeg hem waarom hij nog leefde . . . . . !

8) Ik heb mij weleens afgevraagd of de eindelijk definitieve vertrekdatum van 'Eric' uit Bandung van invloed is geweest op de vaststelling van dag D en uur U van de APRA-actie.

LINTJESREGEN

door H. G. Meijer.

30 April is Nederlands nationale feestdag, de dag waarop de verjaardag van onze koningin wordt gevierd. Vroeger was dit natuurlijk 31 augustus en daarvóór 19 februari, doch dat zal wel niemand uit eigen ervaring kunnen weten.
De verjaardag van onze Vorstin wordt soms oneerbiedig genoemd: 'de dag van de lintjesregen', omdat een groot deel van de jaarlijks toegekende eerbewijzen, als nationale blijk van erkentelijkheid, op die dag worden verleend.
De berichtgeving over dit jaarlijks verschijnsel wordt nogal eens door de pers met ironische koppen aangeduid, weinig serieus en kennelijk met de intentie om de nodige hilariteit te veroorzaken. Dit soort informatie draagt er zeker niet toe bij tot een genuanceerde meningsvorming omtrent het verschijnsel - 'lintjesregen' en alles wat daarmee heeft te maken.
Is het verschijnsel echter wel belachelijk? Wat gebeurt er als iemand een lintje krijgt? Iemand wordt dan onderscheiden van zijn medeburgers, dat wil zeggen, als ongelijksoortig van hen afgescheiden. Hij wordt op bijzondere, op erkende wijze door de overheid behandeld.

Enkele Nederlandse onderscheidingen uit de achttiende en negentiende eeuw (uit: G. L. de Rochemont en J. Bischoff. Afbeeldingen der oudere en nieuwere thans bestaande ridderorden. Amsterdam 1843).

Zijn verdiensten worden door de overheid erkend, dat wil zeggen, deze toont zich dankbaar voor die verdiensten.
Men dient zich te realiseren wat er niet gebeurt. De omstanders worden niet erkend of nog niet erkend. Er wordt dus min of meer een spanningsveld opgeroepen. Geen erkenning krijgen kan tot een hevige frustratie leiden. Volgens het bijbelverhaal ontving Kaïn geen erkenning, hetgeen resulteerde in een blinde woede waarvan zijn broer Abel het slachtoffer werd. Dit behoeft niet het geval te zijn bij een positieve benadering: nog niet erkend zijn, het voornemen krijgen om ook die erkenning te krijgen, hetzelfde te verrichten.
Het zal duidelijk zijn dat dit laatste bedoeld is met het instellen van onderscheidingen. Het stimulerende effect, de gezonde naijver aanwakkeren met de hoop dat die behoefte bevredigd zal worden.
In dit licht gezien is het ook begrijpelijk dat er zoveel onderscheidingen zijn en er steeds meer bijkomen, niet alleen onderscheidingen van de overheid doch ook van verenigingen, organisaties, ondernemingen, groepen. Men wil zich werkelijk onderscheiden in zijn professie, in zijn vakgebied, in zijn activiteit. En niet alleen in Nederland. Het verschijnsel is niet gebonden aan cultuur of staatsvorm. Alle landen kennen het verschijnsel onderscheidingen evenals het verschijnsel belasting. Uitzonderingen bevestigen hooguit de regel.
De eerste onderscheidingen die ooit werden uitgereikt waren voor verdiensten van vakmensen. Dit waren krijgers, soldaten, die werden onderscheiden voor hun verdiensten voor de samenleving, die voornamelijk bestonden uit het beschermen van die samenleving. Er werd een middel gezocht om zichtbaar te bewijzen dat onderdanen recht hadden op grote dankbaarheid van de gehele natie.
Bij de Oude Grieken was dit middel een krans, om de slapen van de held. Bij de Romeinen werden triomfbogen of erezuilen voor hen opgericht. In de Keizertijd werden onderscheidingstekenen geschonken in de vorm van grote schijven met een beeltenis in reliëf, die op de borst werden gedragen gelijk de tegenwoordige decoraties. De Romeinen betuigden voorts hun erkentelijkheid jegens uitmuntende soldaten door het schenken van kransen van eikenloof, mirte- en laurierbladeren, of van goud, al naar gelang hun daden en de daarmee verkregen resultaten, bijvoorbeeld het als eerste beklimmen van de muur ener vijandelijke vesting. Toen al werd er onderscheid in het onderscheiden gemaakt. Men had rekening te houden met de verscheidenheid van de te belonen verdiensten en hun uiteen lopende waarden. Dit geldt eveneens bij ons huidige decoratie systeem. Niet aan ieder is het gegeven, wereldschokkende daden te verrichten of historische roem te verweren. Ook bescheiden diensten, in trouwe, langdurige plichtsvervulling door de bescheiden onderdaan bewezen, hebben er aanspraak op te worden erkend en andere ten voorbeeld te worden gesteld.
Een bijzondere soort onderscheiding is een Ridderorde. Bij dit woord ligt het voor de hand, dat men denkt aan een geharnast figuur, met schild en lans, en hoog te paard zittend. Verhalen uit boeken en films hebben ertoe bij gedragen, dat er een romantische waas hangt rondom ons beeld van ridder. Kennelijk een edel figuur, die tijdens de Middeleeuwen erop uittrok om het onrecht te bestrijden, ingegeven door een riddergelofte, ingegeven door de religie, met de eis het verrichten van heldhaftige daden. De aan ridders toegeschreven vrouwenverering maakt het romantisch beeld welhaast onuitwisbaar.
De geschiedschrijving over het ridderwezen kan nauwelijks dit beeld veranderen, een beschouwing overigens, die meestal op het terrein van de veronderstellingen ligt.

Deze komt erop neer dat er een tijd is geweest, waarin bereden adellijke krijgslieden behoefte hadden de zich een uitweg zoekende drang tot daden te verbinden aan een ideaal, gelijksoortig aan dat der oude Atheners, die voor hun adel een beschavingsideaal hadden: de mogelijkheid van de lichamelijk en geestelijk volmaakte mens. Als men bedenkt, dat de vrome middeleeuwer de wrede werkelijkheid van het leven pijnlijk gevoelde en zich vastklampte aan op godsdienstige grondslag of op fantasie gebouwde illusies dan is de veronderstelling de overdenking waard.

Een andere visie is: het ridderwezen was geen instelling van koning of paus, doch is vanzelf ontstaan. De vermoedelijke onbewuste gedachte wordt gezien in het bij de oude Germanen plechtig weerbaar verklaren van de jongeling door hem met schild en speer te wapenen, waardoor hij geen lid meer was van zijn gezin, doch lid van zijn stam.

Verkeren we dus in onzekerheid over de juiste tijd waarin er voor het eerst ridders waren, wel is bekend dat in het Romeinse Rijk de Romeinse ridderstand ontstond uit de ruiterij, een deel van het leger. Aanvankelijk was zij van grote staatskundige en militaire betekenis, maar raakte later op de achtergrond. In de tweede eeuw van onze jaartelling droeg iedere vrijgeboren man de gouden ridderring. Bij de Romeinse en Middeleeuwse ridders zijn aanwijsbare punten van overeenkomst:paard en ridderring (jarretiere of gordelriem).

Tijdens de plechtigheden van het opnemen in de ridderschap in de Middeleeuwen was de aangording door de heer, van de gordelriem, waaraan het zwaard kwam te hangen, de verheffing van schildknaap tot ridder. Het dragen van 'des heeren kleederen, zijn livrei, een gewaad der dienstbaarheid, dat mocht worden omgord met dezelfde riddergordel, waaraan ook het ridderzwaard van de heer hing, maakte de ridder als het ware de gelijke van zijn heer'. Pas hierdoor kreeg het woord ridder een engere betekenis dan het tevoren had.

Ridder, het Duitse woord reiter, het Franse woord chevalier is afgeleid van ruiter.

Om begrijpelijke reden moeten we ons beperken tot deze greep uit de geschiedenis van het ridderwezen en terugkeren naar het begrip Ridderorde. In de verschillende soorten ridderorde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

- Vroegere Middeleeuwen.	Legendarische ridderlijke orden.
- Tijdperk van de oppermacht der Kerk	Geestelijke orden en adellijke militaire en hospitaalridders.
- Opkomst van de monarchieën.	Monarchale en adellijke orden. (Hof- en Huisorden).
- Opkomst van de democratie.	Moderne ridderorden, waarin iedereen, ongeacht stand of rang, kan worden opgenomen, zonder of met slechts zwakke band tussen de ridders onderling. Verdeling der orde in klassen.

Het kenmerkend verschil tussen de ridderlijke orden van vroeger en de moderne ridderorde is dat de eerst genoemde orden gemeenschappen waren en dat van haar leden verwacht werd dat zij zich in overeenstemming met de statuten en afgelegde gelofte verdienstelijk zouden tonen - onderscheiding vooraf -, terwijl de moderne ridderorden geen gemeenschappen zijn en de ordetekenen worden verleend wegens gebleken en erkende verdiensten - onderscheiding daarna. Het zal duidelijk zijn dat niet iedere orde precies past in boven omschreven indeling.

Enige voorbeelden van de meest bekende ridderlijke en ridderorden ter verduidelijking:

DE LEGENDARISCHE RIDDERLIJKE ORDEN (vroege Middeleeuwen)

- Ridders van de Ronde Tafel, van wie Koning Arthur de hoofdpersoon was, ± 500 na Christus.
- Orde van de Zwaan, gesticht door Lohengrin, gemaal van Beatrix van Kleef, ± 700 na Christus.
- Orde van de Civekat (Ordre de la Genette), door Karel Martel of Karel VI, opgericht in het jaar 741.

DE GEESTELIJKE ORDEN VAN ADELLIJKE MILITAIRE EN HOSPITAALRIDDERS

(tijdperk van de oppermacht der Kerk, waarin de Kruistochten plaatsvonden).

N.B.: De aanleiding der Kruistochten was het Concilie van Clermont Ferrand, in 1095, waar de Franse paus Urbanus II zich tot de ridderschap wendde met een krachtige oproep om het Heilige Graf in Jerusalem te bevrijden.

- Hospitaalridders van St. Jan / Johanniterorde, 1099 / 1120.
- Orde van de Tempelridders of Tempeliers, 1128.
- Ridderlijke Duitse Orde / Orde van de H. Maria der Duitsers, 1190.
- Zwaardbroeders van de Orde van Livland (Oost-zee gebied), 1237.
- Portugese Orde van St. Jacob, 1170.
- Orde van Alcantara (twaalfde eeuw).

MONARCHALE EN ADELLIJKE ORDEN (opkomst der monarchieën)

Meestal bekend als Hoforde of Huisorde.

- Orde van St. Jacob van Holland, gesticht door Floris V in 1290.
- Christus Orde van Portugal, 1318.
- Orde van de Kousenband, Groot Brittannië, 1350.
- Orde van St. Antonius, gesticht in 1382 door Albrecht van Beieren, Graaf van Holland. Van Jacoba van Beieren bestaat een portret, waarop zij versierd is met het teken der orde, een krukkekruis in de vorm van een T, waaraan een belletje. Eveneens wordt genoemd de Orde van de Tuin, doch hierover is niets bekend dan dat de beschrijving van het ordeteken hetzelfde is als dat van de Orde van St. Antonius. Waarschijnlijk is het dus dezelfde orde.
- Orde van de Verkondiging van Italië, 1362.
- Orde van het Bad van Groot-Brittannië, 1399.
- Orde van het Gulden Vlies van Bourgondië, ingesteld te Brugge door Philips de Goede in 1430, ter gelegenheid van zijn huwelijk met Elisabeth van Portugal.
- Orde van de Zwaan van Pruissen, 1440.
- Hubertusorde van Beieren, 1444.
- Orde van de Olifant van Denemarken, 1458
- Pauselijke Orde van het Heilig Graf, 1496.

- Orde van St. Michaël van Frankrijk, 1469.

MODERNE RIDDERORDEN (opkomst der democratie)

Alle landen kennen een dergelijke ridderorde, uitgezonderd Zwitserland.
Het grote voorbeeld is Het Legioen van Eer, ingesteld door Napoleon in 1802 en voor het eerst uitgereikt op de 14e juli, Frankrijks nationale feestdag, in het jaar 1804.
Iedereen, ongeacht stand of rang, kon in deze orde worden opgenomen op grond van gebleken verdiensten. Daardoor was het Legioen van Eer een democratische instelling, die belangrijke invloed heeft uitgeoefend op de ontwikkeling van de moderne ridderorde ook in de Lage Landen.
De Republiek der Verenigde Provinciën heeft nooit een ridderorde gekend.
Dat het instellen van een ridderorde als een privilege beschouwd werd van een regerende vorst kan als voornaamste reden worden genoemd. Wel werden in de Republiek personen die zich grote verdiensten jegens den lande hadden verworden, zoals veldheren en vlootvoogden, als ook vertrekkende ambassadeurs van vreemde hoven, door de Staten-Generaal vereerd met een gouden vereringspenning meestal aan een gouden ketting.
Deze vereringspenning werd algemeen genoemd 'Ambassadeurspenning' en is behalve aan buitenlanders voornamelijk uitgereikt aan onze zeehelden voor hun verdiensten in de oorlogen met Spanje en Engeland. Als beloning werden in die tijd meestal 'douceurs' of geschenken aangeboden. Het aanbieden van een ereburgerschap kan nog als een onderscheiding worden beschouwd, doch uitreiken van sierwapens, snuifdozen en dergelijke, al of niet bezet met edelstenen of gravering doen meer aan het geven van kostbare geschenken denken.
Toch zijn er tijdens de Tachtigjarige Oorlog tegen Spanje eretekens ingesteld in de vorm van meestal een gouden penning. Deze zo geheten 'Triumph-penningen' zijn op last van de Staten voor bepaalde krijgslieden aangemunt. De eerste is in 1574 na Leidens ontzet, uitgereikt aan de admiraal en vlootvoogden en aan een strijder, die tevens als beloning een naam en wapenschild ontving. De stad Leiden mocht kiezen tussen een periode zonder belasting of een universiteit. Bekend is dat zij voor het laatste koos. De overige "Triumph penningen' zijn uitgereikt in: 1581 Bomsterzijl, 1588 - Bergen op Zoom, 1590 Breda, 1622 Bergen op Zoom, 1628 Verovering Zilvervloot, 1672 voor studenten te Leiden, 1672 voor de studenten te Groningen, 1787 voor Soestdijk en 1799 voor Arnhem.
Bewust is bij de 'Triumph-penningen'niet genoemd een ereteken, die we de eerste 'veldtocht-medaille' zouden kunnen noemen: de Draagmedaille Doggersbank - 1781, na afloop van de zeeslag bij Doggersbank uitgereikt aan officieren, adelborsten en onderofficieren. Deze uitreiking vond plaats op het Binnenhof op 30 november 1781 door Stadhouder Willem V in eigen persoon, die deze 'voor het eerst in massa verleende versierselen' zelf bekostigde. Vermeldenswaard is het feit dat de kapiteins der schepen van de zee-slag gerechtigd waren een 'witte pluim op de hoed' te dragen'. Uit die tijd is verder nog bekend het uitreiken van eresabels met inscriptie of het mogen dragen van symbolische eresabels (een geborduurde sabel op één of op beide epauletten).
Tijdens de Bataafse Republiek (1795-1806) zijn eveneens slechts eresabels als beloning uitgereikt, zoals dat gebruikelijk was in het in die tijd nauw met ons land verbonden Frankrijk.

Daar was Napoleon aan de macht gekomen en zo als reeds vermeld, werd door hem de eerste moderne ridderorde ingesteld in 1802, en voor het eerst uitgereikt op 14 juli 1804. Onder invloed van Napoleon werd de Bataafse Republiek het Koninkrijk Holland bij de kroning van Napoleons broer Lodewijk Napoleon Bonaparte. Deze 'vazallen-koning' heeft gedurende zijn regeringperiode (1806-1810) heel wat conflicten met zijn fameuze broer gekregen, conflicten die voor een deel te maken hadden met de instelling van een ridderorde.
Het Koninkrijk Holland werd gesticht op 24 mei 1806. Nauwelijks had Lodewijk - Napoleon de regering daarover aanvaard of hij begon met zijn broer Napoleon een langdurige correspondentie over zijn wens om in navolging van het Legioen van Eer een ridderorde in zijn nieuwe koninkrijk in te stellen, gewijd aan de eendracht. Hiertegen heeft Napoleon zich fel verzet, doch Lodewijk voerde toch zijn plannen uit en stelde op 12 december 1806 zelfs twee ridderorden in, te weten de 'GROTE ORDE VAN DE UNIE' en de 'ORDE VAN VERDIENSTE VAN HET KONINKRIJK HOLLAND'. De eerste zou slecht 30 Ridders Grootkruis kunnen bevatten, had het devies: 'Luctor et Emergo' en de kleur van de orde was blauw. Nooit is het tot een benoeming gekomen, in tegenstelling tot de Orde van Verdienste, waarin direct werden opgenomen onder andere de militairen, die gedecoreerd werden met de Draagmedaille Doggersbank 1781. Het devies van deze orde was 'Doe wel en zie niet om' en de kleur was groen.
Napoleon was zeer ontstemd en liet dat in felle bewoordingen weten. Om aan de ontstemming van Napoleon enigszins tegemoet te komen maakte hij zijn besluiten ongedaan en stelde daarvoor in de plaats één orde in: op 14 februari 1807 de KONINKLIJKE ORDE VAN HOLLAND. Deze orde had van haar beide voorgangers van ieder een beetje: Het devies 'Eendracht maakt macht' en op de keerzijde het omschrift 'Doe wel en zie niet om', de kleur was blauw.
Napoleon bleef ontevreden, vooral de beeltenaar op de orde was een doorn in zijn oog, 'alsof de erfopvolging van de troon al vast stond'. Om hier weer aan tegemoet te komen werd besloten de nieuwe orde in naam te veranderen en wel op 6 februari 1808 in de 'ORDE VAN DE UNIE VAN HET KONINKRIJK HOLLAND'. Bij het nieuwe versiersel was de beeltenaar van Lodewijk vervangen door een neutrale gebundelde bos pijlen voorstellende de verenigde provincies. Op 18 juli 1808 werden aan de Orde van de Unie verbonden een 'GOUDEN MEDAILLE VOOR UITMUNTENDE DAPPERHEID' en een 'ZILVEREN MEDAILLE VOOR DAPPERHEID'. Hiermee was de orde ook toegankelijk voor militairen beneden de rang van officier. Voor slechts twee campagnes zijn deze medailles uitgereikt: 1799 Noord-Holland (invasie van Engelsen en Russen) en in 1809 voor Noord-Duitsland (Stralsund). De eerste van die medailles is uitgereikt op de dag dat Koning Lodewijks verjaardag werd gevierd.
Napoleon was niet de enigste tegenstander van de nieuwbakken ridderorde zoals uit een gedicht uit die tijd blijkt: Aan LOUIS BONAPARTE, 1808.

De spreuk 'Doe wel en zie niet om', LOUIS! is ongepast en dom.
Voor Uw nieuwbakken ridderteken; had gij den zin als wij verstaan,
En nooit naar Holland omgekeken, dan, mooglijk, hadt gij welgedaan.

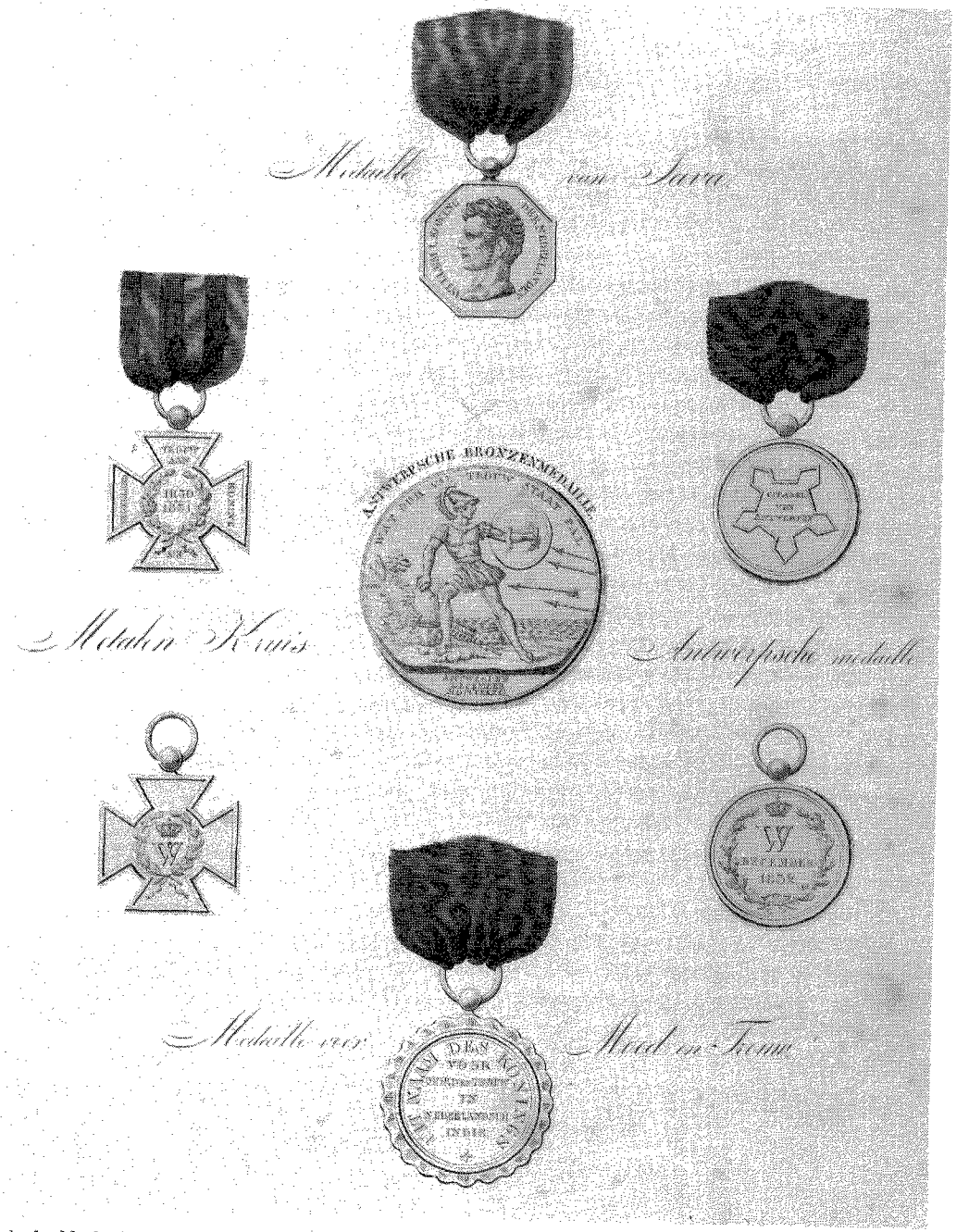
Bij de inlijving van Holland bij het Keizerrijk Frankrijk werd de Orde van de Unie vervangen door de door Napoleon ingestelde ORDE VAN DE REUNIE. Verschillende Hollanders zijn hierin benoemd, evenals in het Legioen van Eer. De Orde van de Réunie werd op 28 juli 1815, na Napoleons definitieve nederlaag en verbanning opgeheven. Het Legioen van Eer werd door zijn opvolger opnieuw ingesteld.

In november 1813 begon de periode van de vrijheidstrijd tegen de Franse overheersing, die voltooid werd in 1814. In die tijd zijn verschillende erepenningen uitgereikt door de souvereine vorst, de latere koning Willem I, of door plaatselijke commissies.
Deze erepenningen zijn later geschikt gemaakt om ze aan een lint te kunnen dragen en mogen dan ook gerust de eerste 'lintjes' van ons huidige koninkrijk worden genoemd.
Deze eerste decoraties waren: EREPENNING DER HAAGSE VRIJWILLIGERS, 1813; EREPENNING DER DORDTSE VRIJWILLIGERS, 1813,BELONINGSPENNING DEN BRIEL, 1813; BELONINGSPENNING OOLTGENSPLAAT, 1813; EREPENNING BREDA, 1813; EREPENNING NAARDEN, 1814; BELONINGSPENNING 's-HERTOGENBOSCH, 1814.
In 1815, het jaar waarin Napoleon definitief door de geallieerde legers werd verslagen in de slag bij Waterloo, waaraan ook Nederlandse militairen een belangrijk aandeel hebben gehad, gevolgd door de veldtocht door Noord-Frankrijk, werden zes erepenningen uitgereikt te weten EREPENNING GELDERLAND, EREPENNING ROTTERDAM, EREPENNING AMSTERDAM, EREPENNING BRUSSELSE SCHUTTERIJ, MEDAILLE DER FRIESE JAGERS EN DE BELONINGSPENNINGEN VOOR DE UTRECHTSE VRIJWILLIGE JAGERS DER STUDENTEN en JAGERS TE PAARD.
Een algemeen herinneringsdecoratie voor de strijd tegen de Fransen van 1813-1815 is niet in dat jaar ingesteld, doch 50 jaar later bij het halve eeuwfeest namelijk het ZILVEREN KRUIS 1813-1815. Totaal zijn ongeveer 5000 exemplaren aan overlevenden uitgereikt.
Willem I liet in 1813 al voorbereidingen treffen voor de instelling van een militaire en een civiele ridderorde. In deze bewogen tijd werden voorstellen uitgewerkt, waarvan bekend is dat het Legioen van Eer en de Orde van de Unie model hebben gestaan, gezien de talrijke gelijksoortige bepalingen, die werden opgenomen in de wet waarbij deze orden werden ingesteld.
De Militaire Willemsorde, meestal aangeduid met de afkorting MWO, is de meest bekende van de twee en werd ingesteld als beloning voor hen die zich door het bedrijven uitstekende daden van MOED BELEID en TROUW hebben onderscheiden. De symboliek werd overgenomen van die der Orde van St. Jan (Johanniter- of Malteserkruis) en de Orde van het Gulden Vlies (vuurslag).Het Bourgondisch kruis was eveneens een verwijzing naar oude Bourgondische Ridders. Veel kan er geschreven worden over deze hoogste onderscheiding van Nederland.
In het kader van het onderwerp 'lintjesregen' kunnen we ons beperken tot de uitgereikte aantallen:

51 benoemingen voor vroeger bewezen diensten (dus vóór 1815)
1004 benoemingen voor Quatre Bras en Waterloo 1815
38 benoemingen voor Algiers 1816 (tegen Algerijnse piraten)
± 1000 benoemingen voor Zuidelijke Nederlanden (België) 1830-1832
± 15 benoemingen voor Simoneseki (Straat van Japan) 1863-1864
27 benoemingen voor de kust van Guinea (West Afrika) 1863-'64
1 benoeming voor China 1900 (Boxer-opstand)
± 3850 benoemingen voor de talrijke expedities en krijgsverrichtingen in Nederlands-Indië 1815-1940.
179 benoemingen voor de tweede Wereldoorlog 1940-1945, inclusief Ned. Indië.
26 benoemingen voor politionele acties in Indonesië 1946-1949
3 benoemingen voor Korea 1950-1951.

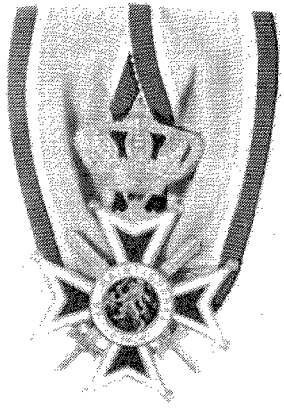
Mocht men in 1815 en 1832 misschien van een 'lintjesregen'spreken, de 179 voor de totale tweede wereldoorlog geeft duidelijk weer hoe zeldzaam de Militaire Willemsorde in de recente geschiedenis is uitgereikt!
De civiele ORDE VAN DE NEDERLANDSE LEEUW werd ingesteld 'ter vereerende onderscheiding van Nederlandse onderdanen, die bewijzen geven van beproefde vaderlandsliefde, bijzondere ijver en trouw in het volbrengen hunner plichten of buitengewone bekwaamheid in wetenschappen en kunsten'. Het devies van de orde is 'VIRTUS NOBILITAT' (de deugd adelt). Aan de orde is een eremedaille verbonden, de zogenaamde BROEDER-MEDAILLE.
Op 29 december 1841 stichtte Koning Willem II, tevens groothertog van Luxemburg, de Luxemburgse ORDE VAN DE EIKENKROON, die ook uitgereikt kon worden aan buitenlanders. Vooral door dit laatste moet worden vastgesteld dat de Orde van de Eikenkroon min of meer als een Nederlandse ridderorde moet worden beschouwd. Dit blijkt ook wel, toen na de dood van Koning Willem III, deze Luxemburgse orde voor ons land verloren ging en de behoefte ontstond aan een derde ridderorde, DE ORDE VAN ORANJE NASSAU.
Deze derde ridderorde werd ingesteld op 4 april 1892 en 'strekt tot vererende onderscheiding van hen,die zich jegens de Vorst of de Staat of jegens de maatschappij op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt'. Het devies van de orde is als dat van het Huis van Oranje: JE MAINTAINDRAI (ik zal handhaven).
Deze orde is zowel civiel als militair (met de zwaarden) en bestaat uit 5 verschillende klassen. Aan de orde zijn verbonden de EREMEDAILLES in GOUD, ZILVER en BRONS.
De Orde van Oranje Nassau wordt in de huidige 'lintjesregen' het meest frequent uitgereikt.
Een andere Luxemburgse orde werd ingesteld op 29 januari 1858 door de beide takken van het Huis van Nassau. Deze gemeenschappelijke Huisorde van het Huis van Nassau, werd opnieuw ingesteld op 20 mei 1905. Toen kreeg de Koningin tevens het recht terug om de orde te verlenen. De orde bestaat slechts uit Ridder-Grootkruis en wordt slechts bij hoge uitzondering verleend en dan nog aan uitsluitend vorstelijke personen. De kernspreuk is: JE MAINTAINDRAI (ik zal handhaven).
Eveneens in 1905 werd de HUISORDE VAN ORANJE, ingesteld op 19 maart door koningin Wilhelmina. Deze Huisorde 'dient tot beloning van personen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt t. o. v. de Vorstin of Haar Huis'. Deze orde bestond uit een groot aantal klassen, erekruizen en eremedailles.
Geen Koninklijke orde doch wel een Prinselijke orde is DE ORDE VAN DE GOUDEN ARK, ingesteld in 1971 door Prins Bernhard als voorzitter van het Wereldnatuurfonds.
Deze ark symboliseert de ark van Noach en wordt uitgereikt aan personen die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor het instandhouden van de flora en de fauna in de wereld.
Omdat deze verdienste voornamelijk bestaat uit het beschikbaarstellen van grote bedragen aan het Wereldnatuurfonds is het geen echte onderscheiding. Om deze reden is deze orde ook niet opgenomen in de volgorde van ridderorde en onderscheidingen, die zijn opgemaakt om het dragen van 'lintjes' protocollair vast te leggen. Wel horen in deze opsomming twee adellijke ridderlijke orden thuis, de RIDDERLIJKE DUITSE ORDE, BALIJE VAN UTRECHT en de NEDERLANDSE ORDE VAN SINT-JAN. Het zou te ver gaan om in dit bestek de historie van deze eeuwen oude ridderlijke orden te behandelen.

Hoewel we de inhoud van de huidige 'lintjesregen' nu hebben beschreven, zouden we de geschiedenis te kort doen als we geen aandacht zouden besteden aan die onderscheidingen, die in het verleden zijn uitgereikt en geen ridderorde zijn.
Zoals reeds vermeld werden in de periode 1813-1815 erepenningen uitgereikt voor krijgsverrichtingen gedurende de bevrijding van de Franse overheersing.
Na 1815 werd bepaald dat er een veilige bufferzone in Europa moest worden gesticht tegen nieuwe uitspattingen van Frankrijk door middel van een heel krachtige staat. Dit werd het Koninkrijk der Nederlanden, bestaande uit de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden. Naar de wensen van de afzonderlijke delen werd niet gevraagd, omdat politieke en strategische motieven doorslaggevend waren. Deze gedwongen hereniging van het oude Bourgondische Rijk werd ongedaan gemaakt toen er een oproer plaats vond in het zuiden, resulterend in een afsplitsing en het uitroepen van de staat België. Hoe groot dat België zou moeten worden bleek uit de kreet 'België tot de Moerdijk' hetgeen tot gevolg had dat de Noord-Nederlandse samenleving weer werd bedreigd.
De belangrijkste actie die de overtrokken Belgische eisen een halt toe riep is de geschiedenis ingegaan als de TIENDAAGSE VELDTOCHT in 1831, waarna onze huidige grenzen werden bepaald. Tot 1839 bleef ons leger gemobiliseerd en vonden enige acties plaats.
Voor deze periode zijn de volgende onderscheidingen uitgereikt: 1831 METALEN KRUIS en METALEN KRUIS VRIJWILLIGER, 1833 Citadelmedaille Antwerpen. Tevens werd ook nog een viertal erepenningen voor deelnemers uit Amsterdam, Leiden, Utrecht en Groningen uitgereikt. In Nederlands-Indië had in die periode de Java-oorlog plaats gehad, waarvoor in 1831 DE JAVA-MEDAILLE werd uitgereikt.
Zoveel onderscheidingen in korte tijd bracht bij de erfprins de vrees dat er minder waardering zou gaan komen voor onderscheidingen en hij adviseerde zijn vader Koning Willem I om een ALGEMEEN ERETEKEN voor krijgsbedrijven in te stellen en om hiervoor te gebruiken het METALEN KRUIS, met hierop gespen voor iedere eventueel komende krijgsverrichting. In 1831 werd dit ALGEMEEN ERETEKEN ingesteld doch het is nooit uitgevoerd, wel het principe, dat werd overgenomen bij de instelling van het KRUIS VOOR KRIJGSVERRICHTINGEN 1869, met terugwerkende kracht vanaf 1846. Dit kruis is uitgereikt voor acties gedurende een eeuw lang, de eerste: Bali 1846 en de laatste Timor 1942.
Er zijn in het totaal 33 gespen uitgegeven, waarmee duidelijk aangetoond is dat het doel achter het instellen van gespen was, het voorkomen van te veel verschillende onderscheidingen. Dit kruis wordt vaak beschouwd een expeditiekruis voor Nederlands-Indië, ten onrechte, gezien de gesp Guinea - 1869-1870 (West-Afrika), doch begrijpelijk omdat de rest van de acties wel plaatsvonden in genoemde kolonie. Het feit dat het moederland van 1833 tot 1940 niet direct werd bedreigd is de werkelijke reden van die ontwikkeling.
Toch werden voor krijgsverrichtingen in Nederlands Indië enige aparte onderscheidingen ingesteld: ATJEH-MEDAILLE 1873-1874, HET LOMBOKKRUIS 1894, en de bijzondere onderscheidingen: EREPENNING VAN SEMARANG 1825, RUIT VAN BONJOL 1837, MEDAILLE VOOR MOED EN TROUW 1839, KRUIS VOOR MOED EN TROUW 1898 (beiden voor Inlandse militairen), KROON VOOR EERVOL VERMELDEN 1877.
Van de dreiging van de Eerste Wereldoorlog was het indirecte gevolg de instelling van HET MOBILISATIE-HERINNERINGSKRUIS 1914-1918 in twee uitvoeringen.

Enkele Nederlandse onderscheidingen uit de negentiende eeuw (uit: G. L. de Rochemont en J. Bischoff. Afbeeldingen der oudere en nieuwere thans bestaande ridderorden. Amsterdam 1843).

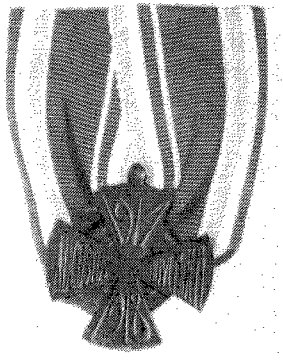
De mobilisatie van 1939-1940 was de aanleiding voor het instellen van HET MOBILISATIE-OORLOGSKRUIS 1939.
De regering in ballingschap (1940-1945) stelde de volgende onderscheidingen in: BRONZEN KRUIS 1940, KRUIS VAN VERDIENSTE 1941, VLIEGERKRUIS 1941 en BRONZEN LEEUW 1944.
Voor de gehele tweede Wereldoorlog is de Militaire Willemsorde slechts 179 x verleend, voornamelijk door de instelling van genoemde oorlogsonderscheidingen. Na de bevrijding werden nog enige decoraties ingesteld: ERKENTELIJKHEIDSMEDAILLE 1946, VERZETS-KRUIS 1946 en VERZETSSTER OOST-AZIE 1948. Zeker dient te worden vermeld het OORLOGSHERINNERINGSKRUIS 1948 met 5 gespen voor algemene-en 7 gespen voor bijzondere krijgsverrichtingen. Na de oorlog is HET ERETEKEN VOOR ORDE EN VREDE ingesteld als herinneringsonderscheiding voor de politionele acties in Indonesië 1945-1949.
In het kader van de Verenigde Naties werd een Nederlands Detachement naar Korea gezonden hetgeen resulteerde in HET KRUIS VOOR RECHT EN VRIJHEID met de gesp 'Korea 1950'. Tenslotte wordt de rij besloten met HET NIEUW-GUINEA-HERINNERING-KRUIS met gesp 1962, voor de acties in Nederlands-Nieuw-Guinea.
Moge de hoop worden uitgesproken dat de grenzen van het Koninkrijk niet meer worden geschonden hetgeen zou kunnen resulteren in een voortzetting van een indrukwekkende rij onderscheidingen voor krijgsverrichtengen!
Dat onze defensie ook voor vredestaken kan worden ingezet bewijst het bestaan van DE HERINNERINGSMEDAILLE VOOR DE RAMPENBRIGADE met de gespen TUNESIE 1969-1970 en SOEDAN 1974. Tevens kan worden gemeld de EREMEDAILLE VOOR DE K-13 en voor de K-18, duikboten die aan natuurkundige proeven hebben meegewerkt gedurende een reis naar Java in 1927 respectievelijk 1935. Hier zijn we tevens aangeland bij het water, de natuurlijke vijand van onze grenzen. De WATERSNOODMEDAILLE werd uitgereikt in 1855, 1861, 1876, 1916, 1926 en 1953. Het menslievend hulpbetoon werd in het verleden beloond met Reddingsmedailles', oorspronkelijk als penning ingesteld in 1822, 1825, 1841 en 1855 en in 1898 vervangen door een draagmedaille, op zijn beurt weer vervangen door DE CARNEGIE HELDENFONDSMEDAILLE in 1912. Onder deze noemer mogen zeker de verschillende onderscheidingen worden genoemd, ingesteld door het NEDERLANDSCHE ROODE KRUIS. KRUIS en MEDAILLES VOOR VERDIENSTE, alsmede de diverse HERINNERINGSKRUIZEN dienen beslist te worden genoemd. Evenals de onderscheidingen ingesteld door onze reddingmaatschappijen de MEDAILLES en PENNINGEN VOOR HET REDDEN VAN SCHIPBREUKELINGEN. DE DE RUYTER-MEDAILLE voor verdienste voor de Nederlandse Koopvaardij mag deze onvolledige (!) rij besluiten.
Een heel ander soort versiersel is die voor LANGDURIGE EN TROUWE DIENST. Hoewel de huidige generatie voor dit feit weinig belangstelling opbrengt, dient toch niet uit het oog te worden verloren dat de maatschappelijke verhoudingen van nu niet meer te vergelijken zijn met die tijdens de instelling van genoemde onderscheidingen, toen ontslag op staande voet veel vanzelfsprekender kon worden toegepast en een langdurige trouwe dienst voortijdig kon beëindigen. Voor verschillend dienstverband zijn deze onderscheidingen ingesteld, te weten leger, marine, overheidspersoneel, politie, brandweer, reservisten, Rode Kruis-leden, voor leden van verenigingen, ondernemingen, groepen etc., etc., teveel om op te noemen.

Ridderkruis met de zwaarden van de Orde van Oranje Nassau.

Reddingsmedaille.

Mobilisatiekruis 1914-1918.

(foto's sectie Krijgsgeschiedenis)

Ongetwijfeld heeft de instelling van de Zweedse Nobelprijs in 1901 vele Nederlandse onderscheidingen tot voorbeeld gegolden bijvoorbeeld de STAATSPRIJS VOOR DE LETTERKUNDE, DE P. C. HOOFTPRIJS, DE IR. VREDENBURGPRIJS (voor ingenieurs) de WILLEN I PRIJS (voor handel en nijverheid) DE THEO D'OR (voor theater) de EDISON (voor grammofoonplatenindustrie, de NIPKOV-SCHIJF (voor T.V.), de JAAP EDEN (sportman/vrouw van het jaar), GOUDEN GRIFFEL, GOUDEN PENSEEL, GOUDEN MARGRIET, ZILVEREN LYBELLE etc., etc.
Niet iedereen zal iedere onderscheiding erkennen, doch dat mag in een land waar een onderscheiding werd ingesteld voor 'strijd voor het behoud van de geestelijke vrijheid'. Moge dit laatste toegepast worden bij ieders beoordeling van het begrip:

'LINTJESREGEN'.

MILITAIRE GEDENKTEKENS (I) J. Albarda.

In dit nummer beginnen we met een nieuwe serie. De afleveringen zullen gegevens bevatten over monumenten, gedenkstenen en dergelijke, die betrekking hebben op de militaire geschiedenis. De samensteller van deze serie, de heer J. Albarda, is zich ervan bewust dat zijn gegevens, zoals ze hier in druk zullen verschijnen, verre van volledig zijn.
Hij verzoekt dan ook degenen die aanvullingen kunen geven, deze naar hem op te sturen. Zijn adres is: Vlaskamp 466, 2592 AM's Gravenhage.
Deze aanvullingen kunnen bestaan uit details omtrent het uiterlijk van het monument (formaten, gebruikte materialen), de ligging ervan, de maker ervan, gegevens over de datum van de onthulling, gegevens over de gebeurtenis naar aanleiding waarvan het is opgericht, gegevens over de persoon (personen), voor wie het is opgericht, enzovoorts.
Op de algemene jaarvergaderingen van 1978 en 1979 is besloten bij deze 'inventarisatie' ook de monumenten met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog te betrekken

Wij kunnen m. i. deze serie niet beter beginnen dan met het gedichtje dat Lt. Gen. S. H. Spoor indertijd liet maken en dat een vrije vertaling was van het gedicht van Francis Quarles (1592-1644).

WIJ WENDEN ONS TOT GOD EN JAN SOLDAAT,
ALS HOGE NOOD EN BITT'RE STRIJD ONS WACHT.
DE NOOD VOORBIJ, HET LAND IN VREDESSTAAT,
VERGETEN WORDT DE HEER EN JAN SOLDAAT VERACHT.

1. Aalten. Oorlogsmonument 1940-1945.
   Opschrift: 'OM TE DOEN GEDENKEN'.

2. Alkmaar. In het Victorie park. Monument ter herinnering aan 'Bij Alkmaar begint de Victorie' 18-9-1573. Onthuld in 1873.

3. Almelo. Oorlogsmonument 1940-1945.

4. Alphen aan de Rijn. Monument gevallenen 1940-1945.
   Ontwerp: Prof. L. O. Wenckebach.

5. Amersfoort. Bernhardkazerne. Monument met opschrift: 'Aan de gevallen kameraden'. Ontwerp: kapitein der Genie J. Kok. Dit monument heeft eerst in de Alexanderkazerne aan de Van Alkemadelaan in Den Haag gestaan. Het werd in de vijftiger jaren overgeplaatst naar de huidige plaats.

6. Amersfoort Bernhardkazerne. Roodstenen monument met een zeshoekig bronzen gedenkplaat met aan de top het onderscheidingsteken voor O. V. W.-ers, in de benedenhoek de badge van het Bataljon, de 'boeaja' (krokodil) daartussen de namen van 31 gesneuvelde/overleden O. V. W.-ers van 1-5 R. I. benevens hun rang, geboortedatum, datum van sneuvelen/overlijden en de plaats waar dit gebeurde.
   Ontwerp: luitenant-kolonel bd R. L. J. Beaumont.

Onthuld: tijdens een bataljons-reunie op 18 september 1965 door de eerste commandant van dit bataljon luitenant-generaal der koninklijke luchtmacht J. L. Zegers.

7. Amersfoort. Voormalig concentratiekamp.
Monument, voorstellende een staande gevangene.

UIT HET DAGBOEK VAN LUITENANT DONCK (XVII)

door C. A. Heshusius.

Een hachelijke gebeurtenis

Niet alle patrouilles waarbij Donck betrokken was hadden een **ordelijk verloop.**
Eind februari 1901 liep het bij een nachtelijke operatie niet alleen geheel uit de hand, maar beleefde onze luitenant een ervaring waarbij hij zeker in doodsangst verkeerde. Deze gebeurtenis is de dag daarop door hem heel nuchter opgeschreven en we zullen het verloop uit het dagboek volgen:

'Toen ik 's avonds om tien uur naar huis wilde gaan en net van tafel op stond, kwam de ordonnans met de boodschap dat de luitenants Van der Spek en Donck bij de kapitein moesten komen.
Wij zouden terstond met 50 man uitrukken en daartoe bij de majoor Van Daalen instructies halen. Commandant was Van der Spek. Bij Van Daalen zat een Atjeher gehurkt. De majoor vertelde ons dat deze Atjeher hem het bericht had gebracht dat een vijandelijke bende de passar (markt) van een kampong, gelegen aan de monding van de Kroëng Paleuke, afliep, dus de bevolking brandschatte. 'Gij kunt deze man vertrouwen, want hij komt daar vandaan', zei de majoor. Het was half elf toen wij in de duisternis afmarcheerden. Mijn voorstel, om mij met mijn sectie voorop te laten gaan - een commandant behoort ook niet aan het hoofd - daar ik de weg gedeeltelijk kende en hij pas op Atjeh was, vond bij Van der Spek geen gehoor; hij wilde met zijn sectie vóór. Zoals gebruikelijk werd de gids aan een touw gebonden en bij de spits geplaatst. De weg was zwaar door de vele regens. Tot kampong Paleuke was het dezelfde weg die wij altijd volgden op transport naar kampong Assan Koeban. In de kampong Paleuke ligt een brug over de rivier, maar de gids sloeg vóór de brug een pad in, dat door de kampong loopt. Dit vond ik al niet goed; men moet zoveel mogelijk bewoonde oorden vermijden. Na een tijdje zo gelopen te hebben begonnen de kamponghonden vreselijk te blaffen. Onmiddellijk ging ik naar voren om collega Van der Spek te waarschuwen, toen hij met het voorste gedeelte rechtsomkeert maakte; hij vertelde mij dat de gids de weg kwijt was. Dit nu was niet waar en ik waarschuwde hem'.

We hebben hier te maken met een situatie die ons nú wat vreemd voor komt en we zijn al geneugd te denken: die gids is natuurlijk niet betrouwbaar, hij laat je in een val lopen, of zoiets. En deze dingen gebeurden dan ook wel eens.

Maar overigens moeten wij ons heden ten dage wèl realiseren dat men toen, in 1901, ook in de Pedir-streek, nagenoeg geen stafkaarten voor de patrouilles had. Deze stafkaarten van een handzame schaal moesten nog gemaakt worden. De patrouillecommandanten waren dus geheel aangewezen op voorgaande ervaringen of op die van collega's, op eenvoudige door hen getekende schetsen en . . . . op 'betrouwbare' gidsen, Atjhehers dus. Bovendien ging deze patrouille nog op een ander punt wat mank. Tenminste, zo wagen wij na ruim driekwart eeuw als buitenstaander op te merken. Wij doelen op het feit dat de kapitein twee officieren had meegezonden met een patrouille van 50 man sterk.
De oudste officier, Van der Spek, voerde nu het commando óók over zijn jongere, maar in deze omgeving toch al zeer ervaren luitenant Donck.
Een wat ongelukkige combinatie die wel aanleiding moest gaan geven tot punten van wrijving; de coördinatie tussen beide luitenants van ongeveer dezelfde anciënniteit was allerongelukkigst, zoals wij al beginnen te bespeuren. Het zou nog erger worden: het geluidsdecorum was er al compleet. In alle Indonesische kampongs wemelt het nu eenmaal van honden, die hier ook de patrouille onmiddellijk bespeurd hadden. Voor verzetslieden verder een peuleschil om de patrouille danig lastig te vallen in het open terrein van de natte rijstvelden met als enige marsweg de spekgladde kleidijkjes of galangans.

'Wij volgden toen de oostzijde van de kampong maar op de sawahs. Hier nu was geen weg, zodat wij over galangandijkjes moesten lopen. Deze zijn wel geschikt voor inlanders maar niet voor soldaten op schoenen: het gevolg was dat wij om beurten in de natte sawahs vielen, hetgeen ons zo zwaar als lood maakte. Het was stikdonker, men kon geen hand voor ogen zien.
Op een moment kwam ik tot de overtuiging dat wij zeer vreemd liepen. Steeds meer en meer had ik de overtuiging dat wij in een hinderlaang gelokt werden. En toen wij plotseling in deze gevaarlijke positie halt hielden, vloog ik door de sawah naar voren en juist toen ik daar was, kregen wij op een afstand van circa 200 meter de volle laag. Het enige was terstond te attaqueren. Maar hoe ik ook aandrong, Van der Spek weigerde en gaf bevel ter zijde van onze marsweg, achter een gepasseerde kleine dijk stelling te nemen. Toen bleek dat Van der Spek niet naar mij wilde luisteren, keerde ik bliksemsnel naar mijn afdeling terug. Doch onderweg viel ik in een karbouwengat. Een moddergat waar de karbouwen overdag verpozing zoeken. Intussen had mijn afdeling het vuren ook geopend. Het was mij onmogelijk uit die modderpoel te kruipen; de modder zakte onder mijn handen weg. Met recht zat ik thans onder twee vuren, zodat ik niets anders kon doen dan in gebukte houding mijn lot afwachten'.

Wij onderbreken even het relaas van Donck om te onderstrepen hoe benard zijn positie wel was. Deze kuilen van de waterbuffels zijn meters breed en . . . ook meters diep! En dat in het stikkeduister van de nacht en met de vijand vlak bij. Want de Atjehers, geduchte krijgers, moeten ongetwijfeld door gehad hebben dat het in de KNIL-gelederen volslagen mis was.
'De Atjehers kwamen naar voren; met mijn revolver in de hand moest ik afwachten; het vuur achter mij zweeg; niet anders denkende, dan dat het geheel terugtrok, was ik mij ten volle bewust van het dreigende gevaar.

Daar hoor ik een stem roepende: 'Littenan, ada di mana?' (Luitenant waar bent U?). Het was mijn hoornblazer met twee man, die, mij missende toen hij bij de sectie teruggekeerd was, het vuren had doen staken en op zoek naar zijn luitenant was getrokken. Met kracht trokken zij mij uit de modder. Toen ik met mijn sectie bij Van der Spek kwam, was ik razend. Tevergeefs drong ik er bij hem op aan voorwaarts te gaan. Als soldaat moest ik berusten, maar ik kookte. Ondertussen had de vijand het vuren gestaakt, denkelijk omdat deze bang was dat hij door óns werd omtrokken. Het was fraai! Twee partijen die beide bang zijn'.

Het was voor Donck een dubbeltje op zijn kant geweest, want staande onder in de waterkuil was hij geen partij voor de klewangs van de Atjehers geweest. Onze officieren hadden weliswaar een sabel maar deze was te lang en onhandig. Eerst later, in navolging van het Korps Marechaussee, zou ook de infanterie de klewang in de bewapening krijgen. Verder had Donck alleen maar een revolver, een onhandig schiettuig, merk Nagant, ook in gebruik in Rusland en Brazilië, een 22 cm. lang bul uit 1894 ruim 800 gram zwaar. Het zou nog tot 1906 duren alvorens in het KNIL begonnen werd met het invoeren van het Mauser pistool. 1) Het is jammer dat wij niet verder vernemen wat er met de hoornblazer ging gebeuren Immers, deze Javaanse militair had uitstekend initiatief tentoongespreid door zorg te dragen dat het eigen vuur ophield toen hij naar de verdwenen luitenant ging zoeken. Inmiddels werd het wel minder donker:

'Tegen het licht worden trokken wij de kampong in, op weg naar de passar. Onze 'betrouwbare gids' was hem terstond gesmeerd. Toen wij de verlaten vijandelijke stelling bereikten, vonden wij onze tandoe (gedragen last) terug; hoofddoeken, sleutels en enkele blanke wapens wezen er op dat de vijand ijlings de vlucht had genomen. Bloedsporen wezen er op dat de vijand gewonden had opgelopen. Bij ons was, wonder boven wonder, niemand gewond. Het was negen uur in de morgen toen wij op de bewuste passar aankwamen. Van plundering enzovoorts was niets te bespeuren. Men had dus majoor Van Daalen ook durven beet nemen. Het eerste wat ik kocht was een klein spiegeltje; vast was ik overtuigd, dat ik grijze haren had gekregen, maar neen; ze waren nog donker'.

Dit was dan het einde van een nachtelijk gemodder in letterlijke en figuurlijke zin. We hebben nu ook het overtuigend bewijs dat onze luitenant Donck een uiterst eerlijk mens was, omdat hij, ook niet gespeend van zelfhumor, ging kijken of hij grijze haren had gekregen. Er zijn maar weinig mensen die de moed hebben om toe te geven dat ze bang zijn geweest! Vermeldenswaard is Donck's opmerking dat men zelfs majoor Van Daalen had durven beet nemen. We weten dat Van Daalen de 'coming man' in Atjeh was. In dit kader maakte Donck in zijn dagboek een notitie over Van Daalen, die ons heden ten dage wat komisch aan doet als wij zien dat ook een markt-economische toestand met militaire orders werd aangevat:

'Van Daalen treedt streng op. Hij vond dat de marktprijzen te hoog waren en verlaagde deze dus. Maar toen bleef de bevolking van de markt weg. Van Daalen zond echter patrouilles naar de kampongs teneinde de bevolking naar de passar te brengen'.

Donck komt opnieuw in een vuurgevecht en krijgt een nare opdracht.

'Naar Bernoën vertrokken (23 februari 1901) om gedurende een dag of vier een collega te vervangen die met verlof naar Padang Tidji wilde. Wij namen dus elkanders transport tevens over. Commandant is de kapitein E. W. Ostreig, een Indo; bij ons heet hij 'het ridder zonder kruis'. Een dappere kerel in het gevecht; één maal er op uit, trekt hij maar door; maar hij komt niet spoedig uit zijn hol. Collega's beweren dat hij al lang geridderd had moeten zijn, waarom hij dan niet de Willemsorde krijgt? Op zijn beurt draagt hij thans ook niemand voor'.
Nieuwsgierig geworden of de hier genoemde kapitein ooit nog 'het ridder' - zo noemde men toen in het militaire jargon de Willemsorde - zou krijgen, hebben wij dat nagespeurd in de volgende officiersboekjes. Twee jaar later was betrokkene met eervol pensioen gegaan; zónder. Wel was hij drager van het 'kroontje' zoals men destijds de eervolle vermelding voor moedig gedrag tegenover de vijand noemde. En wij realiseren ons nu terdege dat er in die tijd weinig differentiatie was in verstrekte ordetekenen voor moedig gedrag te velde. De eretekenen Bronzen Leeuw en Bronzen Kruis, welke volgen op de Militaire Willemsorde, zijn pas tijdens de Tweede Wereldoorlog ingesteld.

'
's Middags rustte ik wat uit en juist toen wij gebaad hadden, kwam er een telefoonbericht uit Padang Tidji dat ik zo spoedig mogelijk met 40 man naar Teupin Raja moest, teneinde aldaar het bivak te bewaken, aangezien de kapitein aldaar met zijn gehele macht zou uitrukken. Terwijl ik mij gereed maakte liet de kapitein de 40 man - er zijn uitsluitend Javanen hier - zich gereed maken en een gids ophalen. Toen deze laatste zich liet wachten en het reeds avond geworden was, gaf de kapitein mij order, om maar af te marcheren; een der inheemse sergeanten kende de weg. Nu dat laatste bleek niet geheel waar te zijn, want hij liet mij reeds dadelijk in een cirkel lopen. Tenslotte hadden wij de goede weg'.

Hemelsbreed was het maar circa 8 kilometer, maar wat een gedoe; wéér geen kaart natuurlijk, geen gids - gelukkig maar, zal Donck gedacht hebben - en een dwalende Javaanse sergeant. Dit laatste was op zich zelf vreemd want Javanen hebben een ingeboren zintuig voor oriëntatie in alle soorten terrein. Gelukkig kwam Donck er dus zelf uit, maar het was weer wel donkere nacht. En voorts is nóg een facet duidelijk geworden van de grote problematiek die de KNIL-commandanten hadden in een verzetsstreek. Een bivak kon nimmer onbewaakt worden achtergelaten om de simpele reden dat de tegenpartij zich dan direct meester zou maken van dat bivak: met voorraden, munitie en . . . de familieleden van de militairen. Een commandant kon daarom nimmer uitrukken met zijn gehele sterkte aan manschappen; steeds moesten er mensen achterblijven die weer in mindering kwamen van de slagkracht. Of, zoals in dit geval, men moest leentjebuur spelen met een nabijgelegen nevenpost en 'even' wat mensen, een sergeant en een luitenant, vragen.

'Het zal tegen acht uur 's avonds geweest zijn, toen wij uit een kampong op de sawah komende, uit de tegenover liggende kampongrand heftig werden beschoten. Het vuur was sterk terwijl een paar lila's (donderbus-achtige kleine kanonnejtes) aan het vuur deelnamen.

Ik marcheerde vlak achter de spits, liet terstond de voorste sectie 'en tirailleur' verspreiden en toen ik van de spits drie man zag vallen, liet ik de hoornblazer attaqueren blazen. Terstond vloog ik naar de plaats waar ik drie soldaten van de spits had zien vallen, niet anders denkende gewonden of doden te vinden; het bleek echter dat zij dekking hadden gezocht. Toen ik bij de vijandelijke stelling kwam, bleek deze verlaten, maar ook bleek mij, dat ik met de hoornblazer daar alleen was. Ik wachtte de troep in en vernam toen van de beide sectiecommandanten dat zij met moeite de Javaantjes vooruit hadden kunnen krijgen. Dat waren nu mannen van de beroemde 'compie-Ostreig'.

Het bleek dat de vijand achter een dijk had gezeten, waarvan het kleine riviertje langs de kampong Kloempang Pajang loopt. Als de vijand brani (moedig) was geweest, daar te blijven zitten, had ons dat veel verliezen kunnen kosten. De passar was verlaten, alhoewel de lichten nog brandden.
Nu was voor mij de vraag,wat te doen. Wat was mijn opdracht? Daar moest ik aan vasthouden. Maar ja, hier scheen een flinke bende te zijn. Waar was die naar toe? Niemand kon mij inlichten. Ik besloot aan mijn opdracht vast te houden en marcheerde dus verder. Vijf minuten later, de weg door het moeras volgend, stond plotseling de troep stil zonder dat ik iets bevolen had. Een inlandse sergeant kwam naar mij toe en vroeg of de troep mocht schieten. 'Waarop en waarom', was mijn vraag. De troep was angstig. Ik heb hen toegesproken en gezegd dat ik opdracht had naar Teupin Raja te gaan; dat als de soldaten te bang waren, ik hen hier zou laten en alleen met de hoornblazer mijn opdracht zou vervullen. Toen was het in orde'.

Heden ten dage zou men de speech van Donck betitelen met de uitdrukking 'pep-talk'. Een morele opkikker hadden de manschappen vaak nodig; dat was helemaal niet ongewoon. Legers bestaan niet louter uit helden maar uit gewone mensen en daar maakte het KNIL geen uitzondering op. Bovendien was Donck bij deze troep zomaar een invaller; de mensen wisten nog niet wat zij aan hem hadden. Vooral bij inheemse troepen was de commandant werkelijk de motor en de ziel van alles. Kende men de chef niet, dan twijfelden de Javaanse soldaten en ook hun kaderleden. Edoch, van de woorden van de luitenant waren deze inheemse militairen wat beschaamd geworden. In hun taal waren zij 'maloe' geraakt, hadden hun gezicht wat verloren zoals na een paar dagen zou blijken.

'Toen ik om negen uur in Teupin Raja aankwam, bleek dat tóch een luitenant in het bivak voor bewaking was achtergelaten. Dit had de kapitein ter elfder ure nog aan Padang Tidji gemeld, waarop de overste mijn kapitein weer telefonisch berichtte,dat ik dan weer zou dienen om eventuele benden op te vangen. Maar ik was toen net op weg. Waarom van huis uit niet zo'n achtie degelijk opgezet? Van mijn collega kreeg ik een slaapbroek daar mijn plunje vol modder zat. Om twaalf uur 's nachts keerde de kapitein met zijn patrouille terug; zonder enig succes.
Al bijtijds de volgende ochtend (zondag 24 februari 1901) werd ik door de overste van Padang Tidji aan de telefoon geroepen die mijn verslag wilde weten. Ik kreeg toen de opdracht op mijn terugweg de passar Pata te verbranden. Op het moment dat ik zou afmarcheren, kwam de oudste der inheemse manschappen naar mij toe;

hij bood de verontschuldigingen van zijn landgenoten aan, over hun weinig moedig gedrag van de vorige avond. Zij hadden echter gezien dat de luitenant 'brani' was en dus zouden zij met mij overal heen willen gaan; en nooit zouden zij angst hebben. Het is nu eenmaal een feit, dat de soldaat en zeker de inheemse, eerst moet weten wat hij aan zijn commandant heeft; dit nu is niet zo vreemd; er moet een band bestaan tussen het kader en de manschappen; daar werd op Atjeh maar al te vaak tegen gezondigd'.

In de loop van het jarenlange conflict in Atjeh waren al deze zaken wel gebleken, want het inheemse element in onze eenheden werd steeds sterker. De inheemse militair, mits goed geleid, zou voor dit soort patrouillewerk uitstekend blijven voldoen.
Maar Donck had nóg een opdracht gekregen die hem weinig zinde en waarover hij in zijn dagboek maar heel kort is:

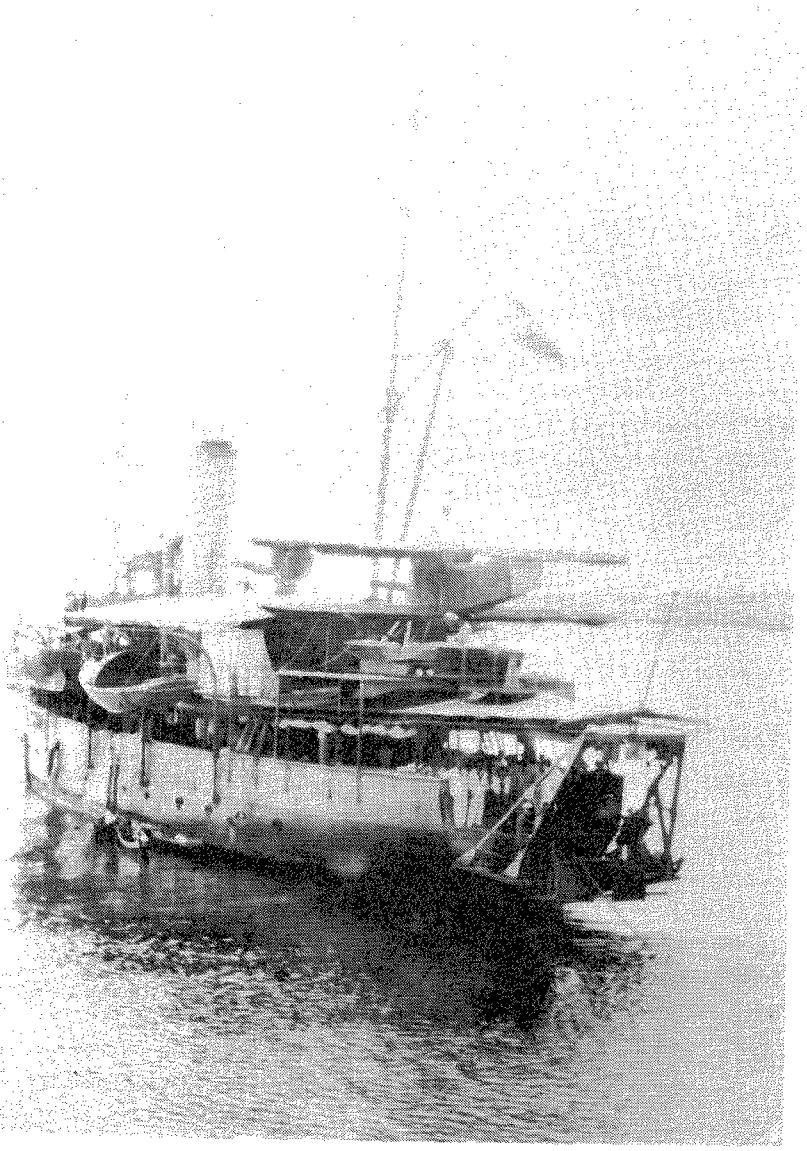
'Ik vervolgde mijn weg; verbrandde, zeer tot mijn ongenoegen de keudé (passarcomplex) en was om zes uur weer te Bernoën'.

Het verbranden van behuizingen en andere bouwsels was uitsluitend toegestaan als represaille indien daarin verzetshaarden waren geweest of, wat op het zelfde neerkwam, indien onze eenheden van daaruit waren beschoten. Dit laatste was hier het geval geweest. Naderhand zijn deze zaken, zoals wij reeds eerder zagen, nauwkeurig omschreven in diverse vaste orders het gehele gewest Atjeh betreffend. 2)
Maar drie weken later al troffen wij in het dagboek een passage aan waaruit blijkt dat het in brand steken langs de hiërarchieke weg was gemeld aan het commando van Van Heutsz in Koetaradja en dat dit voorval daar de aandacht had getrokken (maandag 18 maart 1901):

'Er was een dienstbrief uit Koetaradja, waarin mij werd opgedragen de redenen mede te delen waarom ik destijds die Passar Pata in vlammen had doen opgaan. Het antwoord is nogal eenvoudig: omdat mij zulks was opgedragen. Maar ja, men wil nu eenmaal officiële gegevens hebben, in verband met de op- en aanmerkingen van kamerleden'.

Een der leden van de Tweede Kamer bezocht ook meer dan eens Nederlands-Indië en ook Atjeh. Het was de gewezen gouvernements ambtenaar ir. H.H. van Kol, kamerlid van de S.D.A.P. en koloniaal specialist van de Tweede Kamer.
Als wij op deze kwestie nou emotioneel zouden willen reageren, dan zouden wij kunnen opmerken: 'Daar heb je het weer; Befehl ist Befehl' en we zouden kunnen verwijzen naar een circa 1860 geschreven passage in het onvergetelijke en aandoenlijke verhaal van Saidjah en Adinda uit de Max Havelaar van Multatulli in een kampong in Zuid-Sumatra': . . . . . in een dorp dat pas veroverd was door het Nederlandse leger, en dus in brand stond'.

Maar we zijn nu hier met Donck getuige geweest van hoe de zaak wèl in elkaar zat; we weten tevens dat er geen slachtoffers waren gevallen en dat het gehele onderwerp in strengente bepalingen was vastgelegd.
Donck moest als vervanger nog een paar dagen extra in Bernoën blijven en keerde pas 1 maart 1901 naar zijn standplaats Sigli aan de kust terug: daar was het wèl gerieflijker dan in het bivak.

Het flotillevaartuig H. M. "Assahan' waarmede Donck van Sigli naar zijn nieuwe bestemming reisde langs de kust van Atjeh (Foto Bureau Maritieme Historie 51609).

'Mijn collega keerde van zijn verlof terug zodat ik dus naar Sigli zou terugkeren. Edoch de dokter (die die dag met de overste op Bernoën op bezoek was) vond het nodig de kapitein Ostreig (reeds een paar dagen bedlegerig) naar het hospitaal te vervoeren, met het gevolg, dat ik te Bernoën zou blijven totdat een andere kapitein hier was aangekomen.
Het is in Atjeh een gaan en komen. Het beroerde is dat de voor mij bestemde post thans te Sigli op mij ligt te wachten. Teruggekeerd naar Sigli; (een paar dagen later) blij de zee weer te zien; de brief lag te wachten. Nu ik weer in mijn huis zit moet ik toch toegeven dat je in het bivak heel wat mist'.

Donck weer overgeplaatst; met de boot naar de nieuwe bestemming

Nauwelijks had Donck uitgesproken dat het thuis weer best was, of hij vernam op de 2e maart zijn overplaatsing.

'De kapitein deelde mij mede dat Van der Spek en ik overgeplaatst zijn bij het 14e Bataljon waarvan de Staf en twee compagnieën te Padang Tidji zijn gelegerd; een compagnie te Bernoën en de andere te Teupin Raja. Ik ga dus het 1e Garnizoens Bataljon, detachement Sigli, verlaten'.

Intussen had hij, sinds 18 november 1900 op Sigli gezeten, drieënhalve maand dus.
Met het 14e Bataljon Infanterie had Donck al de nodige contacten gehad; de 1e compagnie bestond uit Europeanen, de 2e, 3e en 4e compagnie hadden militairen van inheemse landaarden.

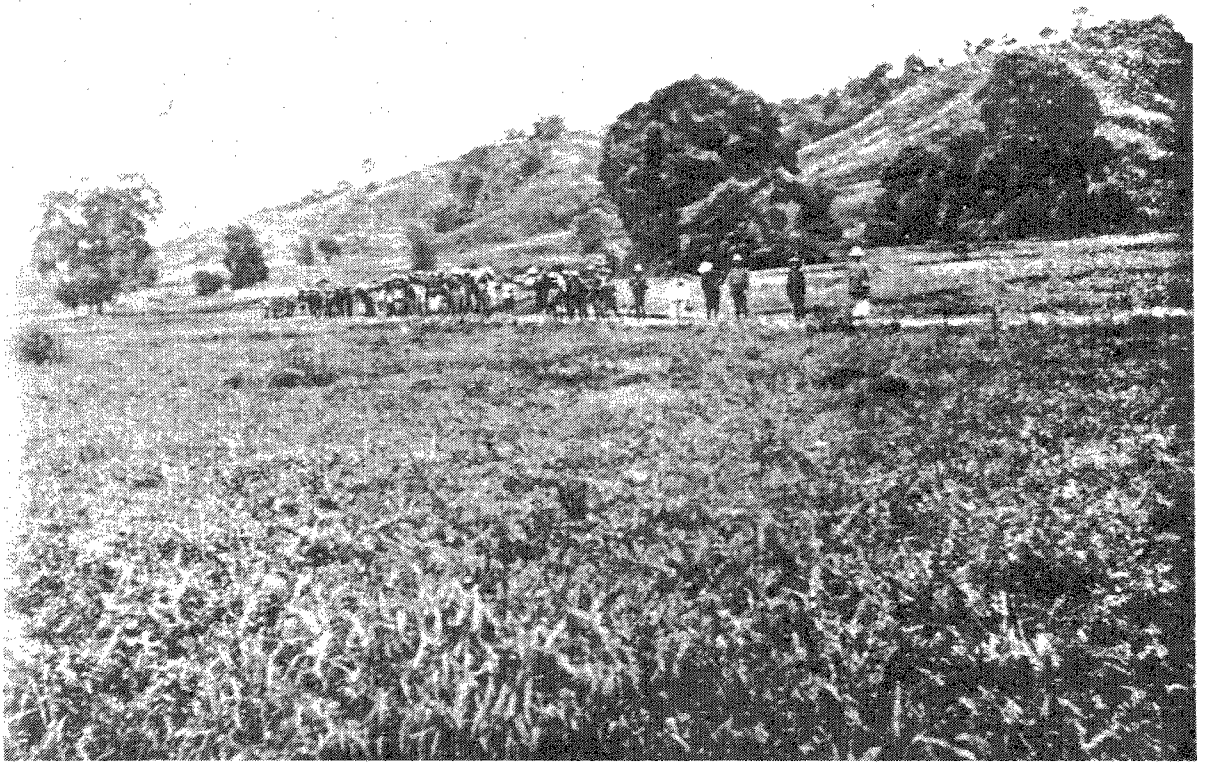
'Nadere indeling volgt nog. In ieder geval krijg ik nu als verblijfsplaats een barak of hut; geen comfort meer. Van der Spek en ik zullen samen vendutie houden. Wij moeten er rekening mede houden dat wij elk ogenblik onze bestemming kunnen volgen. Alles dus ingepakt. De europese fuseliers vinden het jammer dat ik vertrek; dat doet je soldatenhart goed'.

De nieuwe post lag ook in de Pedir-streek; Donck was er al reeds te voet heen geweest tijdens patrouille of transport, namelijk naar Teupin Raja, hemelsbreed slechts 20 km van Sigli verwijderd, maar wel in het binnenland. De reis met de bagage ging ditmaal echter over zee!

'Vernomen dat ik naar Teupin Raja moet; 5 maart ga ik met H. M. 'Assahan' mede, een flottillevaartuig. Mijn huis is leeg en ik slaap op de ziekenzaal. Mijn grote kist met kleding enz. kan ik daar ook zo lang laten staan; neem alleen de kleine koffer mede met veldkleding'.

Waarom niet alle barang (bagage) tegelijk meeging, is niet meer na te speuren, maar over die grote kledingkist zou later nog het nodige te doen zijn.
Nadat Donck de laatste dag besteed had aan afscheidsbezoeken en een leuke avond in de soos, ging hij daags daarna scheep voor een reisje van slechts enkele uren overzee:

'Om vijf uur 's morgens stond ik gereed om in de prauw te stappen welke mij aan boord van de 'Assahan' zou brengen.

Het terrein in de Pedir, zuid van Sigli op de grens van het heuvelland en de lage kuststrook. Op het pad een militair transport. (foto Sectie Krijgsgeschiedenis K. L.)

Kapitein Van der Gronden was aanwezig om mij nog even de hand te drukken; hij wenste mij veel goeds toe. Aan boord werd ik hartelijk ontvangen; enige bekenden van uit Den Helder trof ik daar. Om negen uur in de morgen lagen wij alweer voor anker voor de monding van de rivier. De stoomsloep werd gestreken; daar achter de gewapende sloep (11 matrozen en een korporaal) en daar achter de tros prauwen van de chinese en inlandse kooplieden. Ik nam het bevel van de gewapende sloep op mij. Wij voeren tot Tandjong Kleng waar de goederen gelost werden 3).
Ik trof daar mijn collega die ik vervangen moest en zo wisselden wij dus van commando. Het bivak Teupin Raja ligt $1\frac{1}{2}$ uur verder stroomopwaarts; de goederen moesten dus nu daar heen gedragen worden door de koelies; hetgeen in drie keren kon geschieden. Ik had 60 soldaten; om beurten gingen er 30 met het transport mede; terwijl ik met het laatste gedeelte meekwam. Het was negen uur 's avonds toen ik te Teupin Raja aan kwam; dat was een lange dag geweest'.

De nieuwe locatie Teupin Raja was vergeleken bij Sigli maar een zeer primitieve junglepost. En of men nu luitenant of fuselier was, de accommodatie stelde bitter weinig voor:

'Ons verblijf is maar zeer eenvoudig; organiek zijn hier vier officieren; een optrekje met atap dak en atap wanden (atap = gevlochten palmbladeren), in vier hokken verdeeld; een balé-balé (bank van bamboe) dient als slaapplaats; een bamboe tafeltje en je kleding hang je aan spijkers op. Een mess is het gemeenschappelijk verblijf waar we dus ook eten. Als jongste heb ik de zorg voor de menage. Commandant van het bivak is de kapitein Goslings, de zelfde met wie ik de reis naar Atjeh gemaakt heb; hij is echter tijdelijk te Padang Tidji. De oudste luitenant, J. Dorré, ook een gedetacheerd officier neemt het commando waar'.

Met een 'gedetacheerd officier' bedoelde Donck, zoals wij weten, een KL collega die net zoals hij zelf voor vijf jaren bij het KNIL was geplaatst. Dorré was echter reeds eerste-luitenant van de promotie 1889 en bijna 33 jaar oud . . . .
In Teupin Raja zat men bovendien ook nog erg aan de periferie van het door onze troepen beheerste gebied. Alles was er anders en veel was er echt niet. Na een enkele etmaal rukte Donck alweer uit; daarbij ging hij ook pluimvee kopen:

'Transport naar Bernoën. Maakte van de gelegenheid gebruik om voor onze menage kippen en eenden in te kopen daar deze in Teupin Raja niet te krijgen zijn. Je bemerkt wel dat in deze streek nog wel het een en ander te doen is geweest; verlaten kampongs, onbebouwde sawahs en verwilderde tuinen. We zitten hier dicht bij het heuvelterrein'.

In de volgende afleveringen zullen wij gaan vernemen dat Donck in dit deel van de Peditstreek twee zeer harde maanden zou hebben en dat hij aan het eind van zijn fysieke krachten zou komen. Hij zou namelijk worden ingedeeld bij een 'mobiele colonne', steeds rondpatrouilleren en nergens meer 'thuis' zijn. Er was gelukkig wel een financieel lichtpuntje:

'Vernomen dat ik voor mijn vendutie te Sigli nog ƒ 150,-- heb gemaakt. Valt mij erg mede, want het kostte mij circa ƒ 170,--'.

Noten:

1. Indisch Militair Tijdschrift (IMT) 1906, blz. 402.
2. Hier wordt gedoeld op de Instructie voor de Onderafdelings-chefs en de Commandements-order no. 69 van mei 1902, resp. in IMT 1902 blz. 74 e.v. en 1903, blz. 253 e.v.
3. De diverse aardrijkskundige aanduidingen kan men nazoeken op het schetsje van de Pedir-streek in aflevering nr. XIII.

(wordt vervolgd).

HERDENKING SLAG OM DELFT

In de Defensiekrant van 21 februari 1980 lazen we dat de afdeling Delft van de Documentatiegroep 40-45 van 10 tot 14 mei een aantal herdenkingsactiviteiten zal houden.
Op 10 mei 1940 is bij deze stad namelijk zeer hevig gevochten tussen Nederlandse depot-troepen en Duitse parachutisten. De activiteiten bestaan uit een herdenking bij het monument op de begraafplaats 'Jaffa' op 10 mei, een lezing van de heer E.H. Brongers over de slag om Delft, en een expositie die van 10 tot 14 mei gaat duren. Wie materiaal bezit dat geschikt zou zijn voor deze tentoonstelling gelieve contact op te nemen met de heer A.M. Vermeulen, Doelenstraat 14 te Delft, telefoon: 015 - 120482.

J. v. H.

LITERATUURLIJST Nr. 16

1. Boekwerken

R. Bennett. Ultra's in the West. The Normandy campaign 1944 - 45. London 1979.
G.C. Bond. The Grand Expedition. The British invasion of Holland in 1809. Georgia 1979.
E. van den Boogaart (ed.). Johan Maurits van Nassau - Siegen (1604 - 1679). 's-Gravenhage 1979.
M.R.D. Foot, J.M. Langley. MI 9. The British secret service that fostered escape and evasion 1939 - 1945 and its America counterpart. London 1979.
J.M. Gavin. On to Berlin. Battles of an Airborne Commander 1943 - 1946. London 1979.
M. Hickey. Out of the sky. A history of airborne warfare. London 1979.
B. Johnson. De Geheime Oorlog. Ede 1980. (Over de geheime wapens die zijn ontwikkeld tijdens de Tweede Wereldoorlog).
Fr. Libert. Waterloo. Verhaal van het verloop van de beroemde dag van 18 juni 1815. z.pl., z.j.

J. L. Mouton. De slag om Antwerpen en de Schelde 1944-'45. Baarn 1979.
Saburo Ienaga. Japan's last war. World War II and the Japanese, 1931-1945. Oxford 1979.
C. M. Schulten, F. J.H. Th. Smits (ed.) Grenadiers en Jagers in Nederland 1599 - 1829 - 1979. 's-Gravenhage 1980.
S. L. van der Wal + (ed.). Officiële bescheiden betreffende de Nederlands - Indonesische betrekkingen 1945-1950. deel VIII: 21 maart - 20 mei 1947. Rijks Geschiedkundige Publicatiën kleine serie 48. 's-Gravenhage 1979.
Jaarboek van de Koninklijke marine 1977. 's-Gravenhage 1979.
Je was er niet bij. Amsterdam: onderdrukking en bevrijding 1940-1945. Gezamenlijke uitgave van de oud-illegale bladen Het Parool, Trouw, Vrij Nederland, De Waarheid in samenwerking met de Stichting 'Amsterdam dankt zijn Canadezen'. Amsterdam 1980.
Jaarboek van de Koninklijke marine 1977. 's-Gravenhage 1979.

2. Tijdschriftartikelen

F. van Eekhout. De KNIL-artillerie van 1945-1950. De Batterij van A II V. (vervolg). Stabelan VI (1980 - feb.), 2.
J. A. Fortuin. Nederland en het Schlieffenplan. Een onderzoek naar de positie van Nederland in het Duitse aanvalsplan voor de Eerste Wereldoorlog, Militaire Spectator CXLIX (1980), 21-35.
G. Gans. Op zoek naar het verleden. Legerkoerier XXX (1980-1), 14-15.
(Over het beheer van defensie-archivalia).
W. H. van Haersma Buma. Oprichter Stichting Van Houten 100 jaar geleden geboren.
Ons Wapen XXVI (1979), 78-79. (Met aanvulling in Ons Wapen XXVI (1979), 141).
(Over kolonel M. C. van Houten, onder meer liaisonofficier van de uitgeweken duitse keizer Wilhelm II).
J. Holwerda. Herhalingsoefeningen 1938. Wij Huzaren XV (1979-3), 14-17.
H. J. E. van der Kop. Een terugblik op het Koninklijk Instituut te Soerabaja.
Marineblad LXXXIX (1979), 540-545.
A. J. Kox. Simon Stevin (1548-1620). 'Wonden en is gheen Wonder'. (Deel I in de artikelenserie Van Stevin tot Lorentz). Intermediair XVI (1980-22 feb.), 1-7.
F. L. Kroesen, F. van Eekhout. De KNIL artillerie 1945-1950. De 'illegale' artillerie rond Bandoeng. De 4e batterij van A II Vd. Stabelan VI (1979-dec.), 6-7.
K. J. C. Leupe. De Koninklijke Marechaussee - 165 jaar. Ons Leger LXIII (1979-12), 37-47.
G. Meyer. Relaas van de tocht van een van de patrouilles in de meidagen 1940.
Wij Huzaren XV (1979-3), 6-11.
A. van der Moer. Vondel en de zee. Marineblad LXXXIX (1979), 520-527.
J. Nauta. Johan Maurits van Nassau. Spiegel Historiael XV (1980), 15-24.
H. Ringoir. De Cravattes van de Nederlandse vaandels en standaarden. Ons Leger LXIII (1979-12), 65-69.
H. A. Rijks. De geschiedenis van een bedrijf, deel 1. Marineblad LXXXIX (1979), 536-439, en deel 2. Marineblad XC (1980), 10-21. (Over de Marine Radiodienst).
G. Teitler. The Dutch Colonial Army in transition. The militia debate 1900-1921.
Militaire Spectator CXLIX (1980), 5-20 en 70-87.

A. Thoutenhoofd. 80 jaar Infanterie Schietkamp. Ons Leger LXIII (1979-12), 52-55.
F. van der Veen. De 3e Divisie Koninklijke Marechaussee 90 jaar! Ons Wapen XXVI (1979), 83-84.
L. Vinter. Thomson "Den gevallen held'. Groningen toen, uitgave 1980. Uitgave De Groninger Gezinsbode, Groningen 1980, 41-49. (Over L. W. J. K. Thomson (1689-1914).
G. H. O. de Wit. De mobiele eenheid van het Javaleger (dec. '41- mrt.'42) deel 1. Stabelan VI (1980-feb.), 8-9.
Grenadiers en Jagers in Nederland. 150 jaar 'onder het oogs des Konings' . . . Legerkoerier XXX (1980-2), 16-19.(Artikel naar aanleiding van het verschijnen van het boek Grenadiers en Jagers in Nederland, 1599 - 1829 - 1979).
Maastricht: bolwerk der Nederlanden. Legerkoerier XXX (1980-1), 17. (Artikel naar aanleiding van het verschijnen van het boek Bolwerk der Nederlanden van L. J. Morreau).
Mémoires van een Indisch artillerie-officier. Sinte Barbara XXXII (1980-1), 41-44. (Over de reis naar Indië en de plaatsing bij de 14e Compagnie Artillerie te Padang in 1900).
Militaire muziek. De onderofficier XVII (1979), 347-251.
Nog een jubileum. Ons Leger LXIV (1980-1), 57-61. (Over 300 jaar Artillerie-Inrichtingen).
Vergissing redde Amersfoort van totale ondergang. Wij huzaren XV (1979-2), 17-22. (Artikel overgenomen uit de Amersfoortse Courant/Veluws Dagblad, betreffende de Duitse aanval op het noordelijk deel van de Grebbelinie in mei 1940).
Zo was het vroeger. Carré II (1979-12), 27. (Gedeelte uit het artikel van A. J. Maas. Uit de Volksvertegenwoordiging. Orgaan Vereeniging van Officieren van de Nederlandsche Landmacht, december 1929, over de defensiebegroting 1930). Zo was het vroeger Carré III, 28. Uittreksel uit twee artikelen uit het Maandblad van de Algemeene Roomsch-Katholieke Officieren over het optreden van militaire deskundigen in de politiek).

J. v. H.

CANADEZEN KOMEN BEVRIJDING VIEREN IN AMSTERDAM

door J. Bloemendaal.

Driehonderdvijftig Canadezen, van de ruim zeshonderd die op 8 mei 1945 Amsterdam binnenreden, komen uit Canada over om opnieuw de bevrijding te vieren. Dit zal gebeuren op uitnodiging van het gemeentebestuur van Amsterdam, het Amsterdam-Torontocomité en de bevolking van Amsterdam. Burgemeester W. Polak lanceerde het idee om de Canadezen uit te nodigen in juni 1978 bij zijn bezoek aan Toronto, de stad waarmee Amsterdam nauwe betrekkingen onderhoudt.
Het plan werd in Canada erg enthousiast ontvangen en ieder was het erover eens dat het eigenlijk de laatste kans is om de bevrijders van destijds naar Nederland te kunnen halen. Over nog eens vijf jaar zouden ze wel eens te oud kunnen zijn om zo'n reis te maken.
De driehonderdvijftig Canadezen zullen met hun echtgenoten van 2 tot 10 mei de gasten van Amsterdam zijn. Er staan allerlei aktiviteiten op het programma, onder andere een bezoek aan het Oorlogskerkhof te Groesbeek, waar 2900 van hun landgenoten liggen begraven, en een ontvangst in het Paleis op de Dam.
Maar het hoogtepunt zal echter de intocht zijn in Amsterdam op maandag 5 mei, de nationale bevrijdingsdag.

Zij zullen dan in tachtig originele canadese militaire voertuigen, opnieuw de bevrijdingsparade maken langs dezelfde route als destijds, van de Berlagebrug naar de Dam, en onderweg zullen zij sigaretten en chocoladerepen uitdelen aan de toeschouwers.
De voertuigen welke bij de intocht gebruikt worden, zijn onder andere eigendom van leden van 'Keep them Rolling', een vereniging die tot doel heeft historische militaire voertuigen te conserveren. De voertuigen die aan de parade meedoen zijn zoveel mogelijk in hun originele staat teruggebracht. De grote verscheidenheid aan voertuigen zal bestaan uit jeeps, Chevrolets, diverse typen, zoals de H. U. P., de H. U. W. en de 15 Cwt.), Fords 15 Cwt., Dodge Weapons Carriers en een Universal Bren Carrier.
Vooral de oudere toeschouwers zullen bij het zien van dit historische gebeuren, terugdenken aan de intocht van 8 mei 1945.
Deze grote manifestatie heeft als motto: 'Amsterdam dankt zijn Canadezen'.

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil
antieke Wapens, Orden, Militaria,
Uniformen, Uitrustingsstukken,
Documentatie Eerste- en Tweede
Wereld Oorlog, Aankopen van
gehele verzamelingen.

Adres: Sophiakade 5b,
Rotterdam 3016.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.

Telefoon 010-522297
01862-2338

3274 ZJ Blaaksedijk - NL.

Quidich 'n Rich Militaria
J. F. de Boer, Valeriaanstraat 6
Soest.

Inkoop, verkoop, ruil.
specialiteit:
ridderorden, medailles en
onderscheidingstekens
van binnenlandse en buitenlandse
legers.

Open na telefonische afspraak:

02155-18246

CORRESPONDENTEN

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. dr F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, 1412 JW Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.

(6) 'WAPENS EN MINITIE'
o.l.v. J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596, SW 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, 4819 CW Breda.

(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS'
o.l.v. M.K. Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.)

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. prof dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.

(12) 'MILITAIRE- EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, 4116 BK Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. drs J.C. van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.

(15) 'KONINKLIJKE MARINE'
o.l.v. L.L. van Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. ir Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' o.l.v. F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda,
J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda,
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda,
P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.

(20) 'KNIL' o.l.v. W.R. van der Wiede, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.

(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN'
o.l.v. J.C. Hopperus Buma, Huygenslaan 18, 3818 WC Amersfoort,
drs J.A.C. Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.